

Essi Salo

Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon–lukudiplomi lasten lukemaan innostamisen välineenä

Opinnäytetyö

Syksy 2018

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Essi Salo

Työn nimi: Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon-lukudiplomi lasten lukemaan innostamisen välineenä

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2018

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 1

Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä Keski-Suomen alueen kirjastokimpan eli Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon -lukudiplomiin ja selvittää, palveleeko se tarkoitustaan lasten lukemaan innostamisen menetelmänä. Tutkimuksen osana toteutettiin verkossa Google-työkalulla tehty kysely, johon sisältyi niin monivalintakysymyksiä kuin avoimiakin kysymyksiä. Yksi osa tutkimuksen toteutusta oli myös sähköpostitse tehty haastattelu, jolla pyrittiin selvittämään Lukemalla lentoon -lukudiplomin taustoja, luomisprosessia sekä tekijöitä lukudiplomin takana.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista tutkimusta, mutta verkkokyselyssä olleiden avointen kysymysten sekä lukudiplomin luomisprosessia kartoittavan sähköpostihaastattelun vuoksi siihen sisältyi myös hieman kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluvia piirteitä. Verkkokyselyyn vastasi yhteensä 81 eri luokka-asteiden opettajaa.

Kyselytutkimukseen sisältyi Lukemalla lentoon -lukudiplomia koskevien kysymysten ohella muutama kysymys myös yleisesti lasten lukemaan innostamisesta sekä esimerkiksi kirjaston ja koulun välisestä yhteistyöstä. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi muun muassa se, että vain hieman yli puolet kyselyyn vastanneista luokanopettajista tunsivat entuudestaan Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon -lukudiplomin. Tulosten perusteella vastaajat toivoivat kouluihin myös lisää kirjavinkkauksia ja kirjastoammattilaisten vierailuja sekä vaihtoehtoisia keinoja suorittaa lukudiplomia, esimerkiksi pelillistämisen kautta.

Avainsanat: lukudiplomi, lukemaan innostaminen, lapset, lukeminen, kirjavinkkaus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Business and culture

Degree programme: Library and information services

Author/s: Essi Salo

Title of thesis: Keski-kirjastot libraries' reading diploma "Lukemalla lentoon" as a tool to inspire children to read

Supervisor(s): Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2018 Number of pages: 56 Number of appendices: 1

The topic of this thesis was the "Lukemalla lentoon" reading diploma which, is the main reading diploma provided by the Keski-kirjastot libraries. It is aimed at primary school students aged 7 to 12 years. The main goal of the diploma is to inspire children to read and to motivate them to read more. Nowadays, there is more and more news about how fewer people, especially children, read in Finland, and so it is very important to find more ways to motivate them to reading. One way to do this are different kinds of reading diplomas.

The study included an online survey sent to primary school teachers. The aim of the survey was to get know the teachers' opinions about if the reading diploma had managed to fulfil its purpose of inspiring and motivating children to read more. One interview was also conducted by email. The aim of this interview was to get to know the background of the "Lukemalla lentoon" diploma: who made it, and how was it made. The research method in this thesis was quantitative, but the open-ended questions in the survey and the interview also included some features of qualitative research.

The total number of answers to the survey was 81, but since there were also respondents not familiar with the "Lukemalla lentoon" diploma, some questions received more answers than the others. According to the results of the survey, arranging more book talk events at schools was one of the most wanted things. Some of the teachers also wished that library staff would visit schools more often. One idea for development that came up was different options to earn the reading diploma, for example gamification.

Keywords: reading diploma, reading inspiring, children, reading, book talk

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	5
1 JOHDANTO.....	6
2 LUKUTAIDOSTA LUKEMISEEN.....	8
3 LUKUTOTTUMUKSISTA JA LUKEMISEN TAVOISTA.....	10
4 LUKEMAAN INNOSTAMISESTA JA MOTIVAATIOSTA.....	12
4.1 Kirjaston ja koulun yhteistyö.....	15
4.2 Lukudiplomit.....	16
4.3 Kirjavinkkaus.....	18
4.4 Kirjailijavierailut.....	19
4.5 Lukukoiratoiminta.....	21
5 LUKEMALLA LENTOON.....	23
5.1 Lukemalla lentoon –lukudiplomin luomisprosessi.....	24
5.2 Lukemalla lentoon -lukudiplomin sisältö.....	25
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	29
7 KYSELYN TULOKSET.....	31
7.1 Lasten lukutaito ja lukuharrastus.....	32
7.2 Lukemalla lentoon -lukudiplomi.....	34
7.3 Lukemalla lentoon -lukudiplomin kehittäminen.....	40
7.4 Yhteistyö koulun ja kirjaston välillä.....	42
7.5 Koulujen ja kirjaston yhteistyön lisääminen.....	45
7.6 Kirjasto lasten lukemaan innostajana.....	47
8 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	50
LÄHTEET.....	52
LIITTEET.....	56

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Lasten lukutaidon kehitys verrattuna aikaisempaan.....	32
Kuvio 2. Lukemalla Lentoon -lukudiplomin tuttuus vastaajille.	34
Kuvio 3. Lasten lukutaitoa vastaavan aineiston löytyminen kirjastoilta.....	36
Kuvio 4. Lasten mielenkiintoa vastaavan aineiston löytyminen kirjastoilta.	37
Kuvio 5. Lukemalla lentoon -lukudiplomin vaikutus lasten lukutottumuksiin.....	38
Kuvio 6. Lukudiplomin vaikutus lasten asenteisiin kirjastoa kohtaan	38
Taulukko 1. Lukemalla lentoon -lukudiplomin suorittaminen eri luokka-asteiden luokissa.....	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössä käsiteltävä Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon -lukudiplomi ja sen kautta myös lasten lukemaan innostaminen valikoitui tutkimuksen aiheeksi muun muassa aiheen ajankohtaisuutensa vuoksi. Mediassa on viime vuosina kirjoitettu paljon siitä, miten suomalaisten lukutaito on heikentynyt ja huolta on herättänyt erityisesti lasten vähäinen kiinnostus lukemista kohtaan. Esimerkiksi Sanna Salokanta (Salokanta 13.2.2018) kirjoitti aiheeseen liittyvän artikkelin otsikolla ”Nuorten lukutaito heikkenee ja sanavarasto kapenee – rappeutuminen näkyy kaikissa oppiaineissa”. Lukutaito on yksi tärkeimmistä ihmisen oppimista taidoista, jota ilman moni asia jo ihan tavallisessa arjessa vaikeutuu merkittävästi. Jotta lukuinto säilyisi, tulisi lapsen tutustua jo varhaisessa vaiheessa kirjojen ja lukemisen maailmaan niin kotoona vanhempiensa kanssa kuin myös koulussa opettajan johdolla. Lukemaan kannustamisen tulisi tapahtua yhtä lailla niin koulusta kuin kotoakin mutta myös kirjastolla on oma osuutensa tässä asiassa, varsinkin sellaisissa tapauksissa, joissa kirjasto sijaitsee lähellä koulua.

Tärkeimmät tutkimuskysymykset olivat muun muassa, että palveleeko Lukemalla lentoon -lukudiplomi tarkoitustaan eli lasten lukemaan innostamista sekä löytävätkö lapset lukudiplomin kirjailijoilta sekä omaa lukutaitoaan että mielenkiintoaan vastaavaa luettavaa. Tämän tutkimiseksi mukaan on otettu keskisuomalaisten alakoulujen luokanopettajien näkökulma. Lukemalla lentoon on Keski-kirjastoissa käytössä oleva lukudiplomi, joka on suunnattu alakoulujen oppilaille ja jonka tarkoitus on innostaa lapsia lukemaan. Lukemalla lentoon -lukudiplomi koostuu kirjailijoista, joille on koottu monipuolisesti erilaista kirjallisuutta eri ikäryhmät ja luokka-asteet huomioiden. Lukudiplomin suorittamiseksi oppilas lukee yhteensä kuusi kirjaa, joista viiden tulee olla eri aiheryhmistä. Kuudes kirja voi olla mistä tahansa kirjailijan ryhmästä tai sen ulkopuolelta. Lukudiplomin suorittamiseen liittyvät ohjeet sekä eri luokka-asteiden kirjailijat löytyvät Keski-kirjastojen verkkosivuilta.

Keski-kirjastot on Keski-Suomen alueen kirjastokimppa, johon kuuluu yhteensä 60 kirjastoa. Mukaan on laskettu myös kirjastoautot. (Keski-kirjastot kartalla, [viitattu 20.11.2018]). Keski-Suomi koostuu 23 kunnasta, joista Jyväskylää lähinnä ovat

muun muassa Jämsä, Kannonkoski, Keuruu Laukaa, Muurame, Petäjävesi ja Äänekoski (Keski-Suomen Liitto, Keski-Suomen kunnat, [viitattu 20.11.2018]). kouluja Jyväskylästä löytyi yhteensä 29 ja muualta Keski-Suomesta yhteensä 74. Osa kouluista oli yhdistelmäkouluja ja joistakin löytyi vain esimerkiksi luokat 1-4 tai yläasteen luokkien lisäksi luokat 5-6 ja monilla kouluilla oli vähintään kolme rinnakkaisluokkaa.

Tutkimukseen liittyvä aineisto kerättiin verkkokyselyllä, jonka vastaajia olivat keski-suomalaiset alakoulujen opettajat. Aluksi lähestyttiin koulujen rehtoreita tutkimusluvan saamiseksi ja tämän jälkeen kyselyn linkki lähetettiin luokanopettajille. Jyväskylän kohdalla tutkimusluvan saaminen edellytti vielä erillistä tutkimuslupatodistusta, jota anottiin Jyväskylän tutkimuslupapyynnöistä vastaavalta taholta. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 81. Tutkimuksessa ei haluttu lähteä vertailemaan kouluja keskenään, joten kyselyssä ei kysytty sitä, missä koulussa kukin vastaaja opettaa.

2 LUKUTAIDOSTA LUKEMISEEN

Lukutaito on yksi tärkeimmistä taidoista, jonka ihminen oppii elämänsä aikana. Hyvä lukutaito on perusta kaikille elämän eri osa-alueille, sillä ilman sitä on mahdotonta pärjätä jokapäiväisessä arjessa, koulussa ja työelämässä. Suomi on lukutaitoisten kansalaisten osalta maailman kärkimaita, mutta viime vuosina lukemisen taso on lähtenyt voimakkaasti heikentymään. Heikentynyt lukutaito vaikeuttaa jatko-opintoihin tai työelämään pääsemistä noin joka kymmenennelle suomalaiselle. (Lukukeskus 2017.)

Mediassa puhutaan silloin tällöin paljon myös eroista tyttöjen ja poikien lukutaidon välillä. Vuonna 2015 tehdyissä PISA-tutkimuksissa ilmeni, että 15-vuotiaat pojat olivat noin vuoden verran jäljessä lukutaidossa. Pojista 16% ja tytöistä 7% omaavat heikon lukutaidon. (Lukukeskus, [viitattu 23.5.2018].)

Perinteisen lukutaidon rinnalle kuuluvat olennaisesti myös erilaiset muut lukemisen taidot, esimerkiksi kuvalukeminen. Erityisesti pienille lapsille suunnatuissa kirjoissa kuvitus on suuressa roolissa tarinaan nähden, sillä esimerkiksi hahmojen ilmeet ja eleet tukevat tarinan kulkua ja opettavat lapselle erilaisia taitoja myöhempää elämää varten, esimerkiksi kykyä ilmaista itseään.

Internetin ja sosiaalisen median aikakaudella lukemisen taito korostuu myös vahvasti elämän eri osa-alueilla. Varsinkin lapset ja nuoret viettävät nykyään pitkiä aikoja Internetissä, josta löytyy paljon niin oikeaa kuin väärääkin tietoa. Lukemiseen ja lukutaitoon sekä näiden molempien kehittymiseen liittyy olennaisena osana myös se, että kykenee ymmärtämään ja sisäistämään lukemaansa tekstiä. Ihan kaikkea ei kannata uskoa ja erilaisia lähteitä lukiessa tulisi suhtautua kriittisesti lukemaansa tietoon. Tähän liittyen olisi tärkeää, että lapsen kanssa pohdittaisiin jo ennen perusopetuksen alkua esimerkiksi sellaisia asioita, kuin mistä kaikkialta tietoa on mahdollista saada ja miten erottaa oikean tiedon väärästä (Heinonen 2011, 17).

Perinteisesti lukemisen on ymmärretty olevan yksilöllistä, toisinaan jopa yksinäistä tekemistä, jonka taustalle lukutaidon oppiminen kuuluu. Näin ajateltuna lukutaito mielletään mekaanisen harjoittelun tuloksena opituksi taidoksi, jonka ihminen omak-

suu yleensä 5-7-vuoden ikäisenä harjoitellessaan lukemaan painotuotteita. (Herkman 2012, 35.) Lukeminen voidaan jakaa kolmeen keskeiseen näkökulmaan, sosiokulttuuriseen lukutaitoon, multimodaalisiin merkityskokonaisuuksiin sekä lukemisen yhteisöllisiin ulottuvuuksiin. Sosiokulttuurinen puoli tulee esille esimerkiksi kahden oppilaan erilaisissa lukutavoissa. Kaksi oppilasta, joilla on sama päämäärä, rakentavat merkityksiä erilaisilla tavoilla pelkästään jo sen vuoksi, että heidän taustatietonsa ovat erilaiset. Tämän lisäksi oppilailla on erilaisia tapoja käyttää tiedonhakustrategioita, he käyttävät toisistaan poikkeavia tiedonhakureittejä ja lukevat erilaisia tietokokonaisuuksia sekä muodostavat kriittisiä päätelmiä lukemastaan eri tavoin. (Herkman 2012, 39.) Multimodaalisiin merkityskokonaisuuksiin puolestaan lukeutuvat esimerkiksi kieli, kuva, ääni, musiikki sekä eleet. Tänä päivänä yhä kasvavissa määrin hallitseva verkkomedia korostaa viestinnässä tapahtuvaa multimodaalisuutta. (Herkman 2012, 41.)

Lukeminen sosiaalisena toimintana näkyy muun muassa siinä, että lukemisessa on Herkmanin ja Vainikan mukaan aina kyse myös sosiaalisista käytännöistä. Lukemaan oppiminen ei tapahdu yksin eikä lukemisen merkityksiä muodosteta tyhjiössä. Lapsi oppii ensimmäiset sanansa selaillessaan kuvakirjaa yhdessä vanhempien kanssa, jolloin lukeminen toimii viestinnän keinona ja herättää siten vuorovaikutusta sekä yhdessä toimimista eli kommunikaatiota. (Herkman 2012, 43.)

3 LUKUTOTTUMUKSISTA JA LUKEMISEN TAVOISTA

Kodilla on suuri vaikutus lasten ja nuorten lukuharrastuksen syntyymiseen ja kehittymiseen. Kun pienelle lapselle luetaan jo varhaisesta iästä lähtien säännöllisesti ääneen vaikkapa satuja, hän oppii lukemansa perusteella paljon tärkeitä tietoja ja taitoja, esimerkiksi empaattisuutta, kärsivällisyyttä ja tunnetaitoja. Lisäksi hän pärjää koulumaailmassa paremmin ja saa hyviä eväitä elämäänsä myös sen jälkeen. (Helovuori 2016, 15.) Vanhemman ja lapsen lukuhetki jää lapsen mieleen positiivisena kokemuksena ja kun luettava(t) kirja(t) valitaan yhdessä esimerkiksi kirjastosta, lisää se yhdessä vietetyn ajan mielekkyyttä vielä entisestäänkin. Vanhempien ohella myös isovanhemmilla on merkittävä rooli lapsen kielellisen ja kirjallisen kasvun kehittymisessä. (Heikkilä-Halttunen 2015, 132.) Yhteinen lukuhetki on lisäksi myös erityislaatuinen hetki molemmille osapuolille, sillä se kiinnittää niin vanhemman kuin lapsenkin huomion samaan asiaan ja molemmilla on yhtä suuri mahdollisuus päästä vaikuttamaan siihen, miten tilanne etenee. Lapselle parasta mahdollista yhdessäoloa on se, että hän saa jakaa tarkkaavaisuuden tilansa itselleen tutun aikuisen kanssa. (Helovuori 2016 15.)

Ääneen lukeminen edistää myös lapsen itseluottamusta ja medialukutaitoja, sekä auttaa hänen mielikuvitustaan ja kielellisiä lahjojaan kehittymään (Helovuori 2016, 15). Ääneen lukemisen rinnalle voi lisätä myös yhteistä osallistavaa toimintaa ja erilaisia aktiviteetteja. Esimerkiksi kuvakirjan avulla lapsi voi oppia tunnistamaan esineitä, värejä, eläimiä ja muita asioita. Vanhempi voi myös esimerkiksi pyytää lasta etsimään kuvasta jonkun tietyn eläimen tai jostain lasta askarruttavasta asiasta voidaan keskustella yhdessä joko lukuhetken aikana tai sen jälkeen. Ääneen lukemista kannattaa jatkaa myös vielä senkin jälkeen, kun lapsi on jo itse oppinut lukemaan, sillä yhteiset lukuhetket perheen kesken myös vahvistavat perheen sisäisiä suhteita. (Lukukeskus, 2017, [viitattu 23.5.2018].)

Lasten ja nuorten lukutottumuksiin vaikuttavat voimakkaasti myös ystävien ja kavereiden asenteet sekä mielipiteet. Varsinkin poikien keskuudessa lukuharrastusta saatetaan herkästi pitää nolona tai tylsänä harrastuksena, jolloin kynnys tarttua kirjaan vapaa-ajalla kasvaa. Lukeminen nähdään ajan tuhlaamisena ja kirjoja huvik-

seen lukeva saattaa ikätovereiden silmissä leimaantua nörtiksi. Kun tällainen ajattelutapa opitaan jo varhaisessa vaiheessa, lukuharrastus ei välttämättä elvy vielä aikuisiälläkään.

Lukeminen erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa siirtyy tänä päivänä yhä enemmän verkkoon. Sosiaalisen median eri kanavat, esimerkiksi Whatsapp, Facebook ja Instagram, muodostavat yhä suuremman osan arjesta, kun kaiken ystävien kanssa tapahtuvan viestittelyn voi hoitaa yksinkertaisin viestein parhaimmassa tapauksessa yhdellä laitteella. Viime vuosina mediassa on puhuttu paljon lasten ja nuorten heikentyvästä luku- ja kirjoitustaidosta. Heikko tai puutteellinen lukutaito voi pahimmillaan vaikeuttaa muun muassa jatkokoulutuksiin hakemista tai työilmoitusten täyttämistä (Lukukeskus, [viitattu 4.11.2018]). Poikien kohdalla lukemisen motivaatioon vaikuttaa voimakkaasti myös saatavilla oleva aineisto. Pojat eivät välttämättä innostu lukemaan paljon tekstiä sisältäviä romaaneja, vaan he päätyvät herkemmin valitsemaan esimerkiksi sarjakuvia tai tietokirjoja. Myös aineiston teemoilla ja aihepiireillä on suuri merkitys siihen, tarttuuko lapsi tai nuori kirjaan vai ei. Esimerkiksi tyttöjen keskuudessa hyvin suositut hevoskirjat eivät välttämättä poikia kiinnosta mutta sen sijaan esimerkiksi jääkiekko, jalkapallo tai historia saattaisivat kiinnostaa heitä enemmän. Jotta lukeminen säilyisi mielekkäänä, tulisi lukijan voida myös jossain määrin samaistua kirjan päähenkilöön.

4 LUKEMAAN INNOSTAMISESTA JA MOTIVAATIOSTA

Lapsen ja nuoren lukuintoon sekä sen kehittymiseen vaikuttavat voimakkaasti lähi-piirin, kuten vanhempien, asenteet sekä se, että he lukevat lapsilleen tai yhdessä heidän kanssaan kotona joko omasta aloitteestaan tai esimerkiksi opettajan kannustamina. Koulussa taas esimerkiksi opettajat voivat näyttää esimerkkiä lukemalla oppilaille erilaisin keinoin. (Lukukeskus, 2018.) Lukemaan innostamisesta puhuttaessa opettajien on lisäksi tärkeää myös huomioida erot eri yksilöiden välillä. Kaikki eivät välttämättä heti pysty aloittamaan enemmän tekstiä sisältävistä lastenromaanista vaan tarttuvat ennemmin esimerkiksi sarjakuviin.

Myös kirjasto voi toimia lukemisen innoittajana ja lukuharrastuksen ylläpitäjänä järjestämällä esimerkiksi tutustumiskäyntejä, joiden yhteydessä lapsille voidaan vaikkapa esitellä kirjastoa ja sen aineistoa sekä opettaa hauskojen aktiviteettien kautta kirjaston ja sen aineiston käyttöä. Tällainen yhteistyö kirjaston ja koulun välillä mahdollistuu varsinkin sellaisissa tapauksissa, joissa pienempi kirjasto sijaitsee lähellä koulua. Kirjastoon suuntautuvien vierailuiden ohella lasten lukuintoa voidaan kasvattaa myös monilla muilla keinoilla. Esimerkiksi kirjaston henkilökunnan tekemillä lukudiplomeilla, kirjavinkkauksilla sekä kirjailijavierailuilla ja kirjanäyttelyillä. Eri ikäryhmille suunnatut lukudiplomit ovat yksi yleisin lukemaan innostamisen keino. Ne esittelevät lapsille monipuolisesti erilaista kirjallisuutta. Kirjavinkkaukset puolestaan ovat yksi lukudiplomin suorituksen tapa, jossa joko kirjaston henkilökunnan jäsen tai joku muu kirjoista ja kirjallisuudesta kiinnostunut henkilö esittelee lukudiplomin kirjailijoilta löytyvää aineistoa.

Lukuinnostukseen vaikuttaa monen kohdalla voimakkaasti myös koulun kautta saatavat kokemukset. Moni menettää kiinnostuksensa lukemiseen viimeistään yläasteella, kun koulun kursseilla saatetaan luetuttaa vanhoja klassikkoteoksia. Lukemisesta tulee tällöin välttämätöntä pakkopullaa, jolloin kirjaan tarttuminen vain "huvin vuoksi" nähdään aikaa vievänä ja tylsänä asiana. Tämän välttämiseksi olisikin tärkeää, että lapsille tarjottaisiin mahdollisuuksia valita itse kirjoja, joita he haluavat lukea, esimerkiksi alemmilla luokilla on käytössä niin kutsutut pulpettikirjat, joita luetaan sovittuna aikana luokassa viikoittain omassa tahdissa. Vastaavanlaista toimin-

tatapaa voitaisiin hyvin soveltaa myös ylemmillä luokilla, jolloin lukeminen olisi mielekästä, kun jokainen saisi lukea sellaista teosta, kuin mikä heitä itseään kiinnostaa. Pulpettikirja-ajatukseseen voidaan soveltaa myös Lukuvartti-nimistä kampanjaa erityisesti niiden lasten osalta, joilla lukemaan opetteleminen on vasta alussa. Lukuvartti sitouttaa vanhemmat lukemaan lapsilleen vähintään 15 minuutin ajan joka päivä ja yhteiset lukuhetket kootaan lapsen mukana koulun ja kodin välillä kulkevaksi päiväkirjaksi. Kun lapsen lukutaito vähitellen kehittyy, hän voi itse siirtyä lukemaan vanhemmalleen ääneen. (Heikkilä-Halttunen 2015, 191.)

Tänä päivänä huolta herättää erityisesti poikien vähäinen lukeminen. Vaikka poikia saattavatkin kiinnostaa esimerkiksi sarjakuvat ja Internetistä löytyvä sisältö, kaunokirjallisiin teoksiin tarttuminen koetaan heidän keskuudessaan työlääksi, toisinaan jopa vastenmieliseksi. Poikien lukuharrastuksen kehittämiseksi opettajien tulisikin kyetä samaistumaan poikien maailmaan ja huomioida myös heidät luokassa yhdessä luettavia kirjoja valittaessa. Tärkeää on myös se, että kyettäisiin hyödyntämään poikia kiinnostavia aiheita, mieltymyksiä sekä erityistaitoja. (Heikkilä-Halttunen 2015, 208–209.)

Roolimalleilla on tärkeä osa erityisesti poikien lukuinnon kasvattamisessa. Esimerkiksi pelaamisesta kiinnostuneille pojille voisi suositella kirjoja, joiden teemoissa näkyy fantasian elementtejä. (Helmet, 4.7.2018.) Esimerkiksi Jyväskylän kaupunginkirjastossa toteutettiin vuoden 2017 syksyllä kirjanäyttely, jonka yhteyteen lisättiin mainosjulisteet kahden jääkiekkoilijan lempikirjoista, joita sitten pistettiin lainattavaksi näyttelyn yhteyteen. Tänä päivänä nuorten keskuudessa hyvin suosittu ”tubettaminen”, eli videoiden tekeminen vaikkapa Youtube-videopalveluun voisi myös toimia lukuinnon nostattajana, mikäli joku lasten ja nuorten tuntema videoblogaaja saataisiin puhumaan lukemisesta ja sen hyödyistä.

Lukuinnon ja motivaation kasvattamiseksi on olemassa myös useita erilaisia hankkeita, joiden tavoitteena on edistää lasten lukuharrastusta. Yksi näistä hankkeista on Kopioston ja Suomen Kulttuurirahaston yhteistyönä toteuttama Lukuklaani, jonka kohderyhmänä ovat erityisesti kolmos- ja nelosluokkien oppilaat (Lukukeskus 2017, [viitattu 23.5.2018]). Hankkeen puitteissa on tilattu 100 000 kirjaa, joista lähetetään 50 kirjan paketti jokaiselle suomalaiselle ala- ja yhtenäiskoululle (Lukuklaani 2018). Oululaisen Paulaharjun koulussa opettajien ideasta vuonna 2010 alkunsa saanut

Lukukuu-kampanja innostaa alakouluikäisiä lapsia lukemaan ja auttamaan samalla hädässä olevia lapsia Syyriassa. Idea kampanjaan syntyi lasten halusta auttaa lapsia Haitilla, jota maanjäristys koetteli tuhoisin seurauksin. Kampanjan toteuttamisen apuna ja yhteistyökumppanina toimi alusta lähtien myös Punaisen Ristin Oulun piiri. (Punainen Risti, [viitattu 23.5.2018].)

Lukukuu-kampanjan puitteissa kerätään varoja syyrialaisille lapsille, jotka ovat miinojen tai räjähteiden vuoksi menettäneet raajoja. Kampanjan puitteissa saadut varat muodostuvat lapsen lukemista kirjoista, joista jokaisesta saa tarran erilliseen lukupassiin. Erityinen lukukummi, joka on joku lapsen lähipiiriin kuuluva henkilö, maksaa haluamansa summan kustakin passin tarrasta ja luokalle kerätyt rahat luovutetaan lahjoituksena katastrofirahastoon. (Punainen Risti, [viitattu 23.5.2018].)

Lukukuulle ei ole olemassa mitään tiettyä ajankohtaa vaan luokka voi valita sen vapaasti. Kampanjaan liittyvät materiaalit ovat täysin ilmaisia ja ne saa helposti tilattua suoraan koululle. Lukukuu-kampanjaa voi soveltaa erilaisilla tavoilla myös esimerkiksi äidinkielen ja kirjallisuuden tuntiohjelmiaan, esimerkiksi parilukemisella, kirjablogin pitämällä tai vaikkapa kirjasto- ja kirjailijavierailuita järjestämällä. (Punainen Risti, Lukukuu-kampanja innostaa alakoululaiset lukemaan, [Viitattu 23.5.2018].)

Lukemiseen liittyvää motivaatiota voi pyrkiä kehittämään erilaisin keinoin, joita hyödynnetään esimerkiksi opetustyössä. Esimerkiksi palautteen antaminen motivoi monia lapsia. Tällöin tulisi kuitenkin huomioida, että annetussa palautteessa pyrittäisiin yhdistämään kehuja rakentavaan kriittisyyteen sillä ketään ei palvele se, että palautteeseen on koottu ainoastaan pitkä lista korjaamista vaativista asioista. (Vorderman 2017, 15.) Palautteen annon voisi yhdistää esimerkiksi lukudiplomisuorituksiin siten, että lapset saisivat palautetta omasta suoriutumisestaan lukudiplomin suoritusprosessin aikana. Opettaja voisi esimerkiksi huomioida mahdollisen aktiivisuuden kirjastokäyntien yhteydessä, innokkaan suhtautumisen lukemiseen yms.

Motivaation säilyttämiseksi loppuun asti on tärkeää muodostaa heti projektin alussa selkeät tavoitteet, jolloin päämäärän saavuttaminen helpottuu. Tällä tavoin saavutetuista osatavoitteista seuraa tyydyttävä lopputulos. Jos eteen tulee este, on tärkeää pysyä liikkeessä ja arvioida, miten esteen voisi ylittää. (Vorderman 2017, 24–

25.) Lasten kohdalla motivaatio saattaa herätä myös yhdessä tekemisestä, jolloin esimerkiksi lukeminen yhdessä kaverin kanssa saattaa jouduttaa lukemiskokemusta. Kun puhutaan lasten motivaation ylläpitämisestä, myös palkinnot voisivat olla se tekijä, joka innostaa lapsia lukemaan ja säilyttämään motivaation loppuun asti. Onnistuneesta suorituksesta tai heikompien lukijoiden tapauksessa vain osasuorituksesta saatava palkinto kannustaa ja saattaa innostaa tarttumaan kirjaan myös jatkossa.

4.1 Kirjaston ja koulun yhteistyö

Lasten lukuinnon kasvattamiseksi koulu voi mahdollisuuksien mukaan tehdä yhteistyötä myös kirjaston kanssa. Helpoiten tämä onnistuu sellaisissa tapauksissa, joissa esimerkiksi pienempi sivu- tai lähikirjasto sijaitsee lähellä koulua. Yhteistyö voi olla esimerkiksi satutuntien tai kirjavinkkausten kuuntelua luokille sekä järjestettyjä vierailukäyntejä. Koululuokille tai päiväkotiryhmille on myös usein mahdollista teettää opettajan hallittavissa oleva yhteisökortti, jolle kirjaston aineistoa lainataan koko luokan käyttöön. Useimmiten kirjaston ja koulun välisellä yhteistyöllä tarkoitetaan sitä, että eri luokka-asteille järjestetään erilaista tekemistä, joista on tehty kirjalliset yhteistyösuunnitelmat. Esimerkiksi toisen luokan oppilaille järjestetään kirjastonkäytönopetusta (Mäkelä 2015, 50). Tämän lisäksi vanhemmille oppilaille voitaisiin opettaa muun muassa tiedonhakua, hyllyjärjestystä sekä arkisempaa kirjastonkäyttöä. Kirjastoon suuntautuvien vierailuiden ohella oppilaille voidaan myös järjestää esimerkiksi lyhyitä esittelyitä kirjoista, jotta lapset pääsisivät tutustumaan saatavilla olevaan aineistoon (Mäkelä 2015, 51).

Kirjavinkkari Marja-Leena Mäkelän mukaan kirjaston tulisi olla aloitteen tekevä taho, joka ottaa yhteyttä kouluun yhteistyötä koskevilla asioilla. Tällöin myös vähemmän aktiivisten opettajien luokkien oppilaat pääsisivät tutustumaan kirjastoon. Kirjastolta voitaisiin esimerkiksi lähettää sähköinen tai paperinen kutsu erityisesti toisen, neljännen ja seitsemännen luokan oppilaille. Kutsun yhteyteen voisi lisäksi liittää kirjavinkkarin tervehdysten, jossa hän tarjoutuu tulemaan koululle esittelemään kirjoja. (Mäkelä 2015, 51.) Kirjaston ja koulun välisen yhteistyön keinoista puhutaan myös Anne Heinosen teoksessa (Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta – katsaus

kirjaston ja koulun yhteistyöhön 2011). Heinosen mukaan yhteistyö koulun ja kirjaston välillä koostuu niin lukuinnon kasvattamisesta ja lukutaidon edistämisestä mutta myös oppilaiden opastuksesta esimerkiksi kirjaston palveluiden käytössä sekä löytämään tietoa. Yhteistyö koulujen kanssa tarjoaa kirjastoille myös monenlaisia etuja, esimerkiksi verkostoitumista, pedagogista näkökulmaa sekä kosketusta lasten arkeen. Yhteistyön kautta kirjastoilla on näiden lisäksi myös mahdollisuus jakaa kirjastotietoa esimerkiksi markkinoinnin kautta sekä tavoittaa lähialueen asukkaita. (Heinonen 2011, 4–5.) Yksi suurimpia kirjaston tarjoamia tehtäviä yhteistyön saralla ovat erilaiset mediakasvatuksen osa-alueet. Tiedonhakuohjausten ohella koulujen on mahdollista saada lisäksi myös kirjaston järjestämää opastusta niin informaatiolukutaidon, medialukutaidon, pelilukutaidon, kuin myös sosiaalisen median ja tekijänoikeuksien saralla. (Heinonen 2011, 7–8.)

4.2 Lukudiplomit

Lukudiplomit ovat yksi lukemaan innostamisen monista välineistä, joiden avulla pyritään lisäämään erityisesti lasten ja nuorten lukuintoa sekä tutustuttamaan heitä kirjallisuuden eri lajeihin (Helmet 20.8.2018). Käytännössä lukudiplomit ovat kirjallistoja, joihin on koottu monenlaista eri ikäryhmille soveltuvaa kirjallisuutta. Joukossa on niin tieto- kuin kaunokirjallisuuttakin mutta myös runot ja sarjakuvat on usein otettu huomioon. Kirjalistojen aineistoa voidaan myös jaotella erilaisiin teemoihin, esimerkiksi ystäväyteen, fantasiaan, eläimiin ja urheiluun. Nuorempien lasten listoilta löytyy paljon myös kuvakirjoja sekä tavutettuja tai muuten helppolukuisia kirjoja.

Lukudiplomit ovat usein kirjastojen henkilökunnan laatimia mutta suunnittelutyössä on voinut olla mukana myös alakoulujen opettajia. Lukudiplomin suorittamiseksi lapsi tai nuori valitsee lukudiplomin kirjalistalta muutaman teoksen, usein eri teemoista ja mukaan voi myös sisällyttää 1-2 ylimääräistä kirjaa joko kirjalistalta tai sen ulkopuolelta.

Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on käytössä kaksi erillistä lukudiplomia, Vantaan kaupunginkirjaston kehittämä Helmet-lukudiplomi sekä valtakunnallisessa käytössä

oleva vuonna 2001 perustettu Kunnari, joka on lähtöisin Espoosta. Helmet-lukudiplomin suorittamiseen sisältyy kirjojen lukemisen ohella myös joitakin kirjallisia tehtäviä, jotka liittyvät kirjalistojen aineistoihin. (Helmet, lukudiplomin suorittaminen, 20.8.2018.) Kunnari-diplomi poikkeaa muista lukudiplomeista siinä, että sen suunnittelussa on otettu huomioon myös näkövammaiset lapset. Celia-kirjastolta on mahdollista tilata Kunnari-diplomin kirjoja, joihin kuuluu läpinäkyvälle muoville kirjoitettu harvalla kirjain- ja rivivälillä varustettu pisteteksti. Kyseessä on eräänlainen yhdistelmäkirja, sillä sen voi myös kuunnella ääneen luettuna. (Heikkilä-Halttunen 2015, 196.) Kunnari-diplomi pyrkii innostamaan lapsia tutustumaan kaikenlaiseen kirjallisuuteen ja elokuvaan sekä tarjoamaan heille elämyksellisiä hetkiä kirjojen ja elokuvien parissa. Kunnari-diplomin aineistolista on nimetty eri kirjojen nimillä ja niiden sisällöt sekä suoritusmäärät poikkeavat hieman eri ikäryhmien välillä. Esimerkiksi ensimmäisen ja toisen luokka-asteen oppilaat lukevat seitsemän kirjaa tehtävineen ja katsovat yhden elokuvan, kun taas esimerkiksi viidennen ja kuudennen luokan oppilaat lukevat 10 kirjaa tehtävineen ja katsovat kaksi elokuvaa tehtävineen. Kunnari-diplomi huomioi myös sen, että lapset oppisivat itse valitsemaan erilaista luettavaa sekä asettamaan itselleen tavoitteita, joita kohti pyrkiä. Kunnari-diplomin suorittamiseksi lapsi kokoaa itselleen suorituksen runkona toimivan lukusuunnitelman, josta käy ilmi luetut kirjat sekä niihin liittyvät tehtävät. Niiden tarkoitus on olla elämyksellisiä, jotta lukijan kokemus pääsee välittymään niiden kautta. Tehtävien suorittamiseen liittyy niin kirjoittamista, kielen tutkimista sekä erilaista sisältöä draamasta, mediakasvatuksesta ja kuvataiteesta. Opettaja vastaa tehtävien tarkistuksesta ja suorituksen hyväksymisestä. Valmiista suorituksesta lapsi saa itselleen kunniakirjan. (Kunnari, lumoava lukupiiri, [Viitattu 19.11.2018].)

Lukudiplomin suorittaminen voi olla myös yksi osa äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta (Jyväskylän kaupunginkirjasto, lukudiplomi innostaa lukemaan! [Viitattu 26.11.2018]). Heikkilä-Halttusen mukaan (Lue lapselle! 2015, 195) joissakin kouluissa jopa vaaditaan lukudiplomin suorittamista, mikäli tavoitteena on saada kiitettävä arvosana äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa. Tällaisissa tapauksissa on vaarana, että lukudiplomin alkuperäistä ajatusta eritasoisten lukijoiden kannustamisesta lukemaan ei saavuteta, vaan se voi pahimmillaan tehdä hallaa koko lukuharrastukselle.

Lukudiplomin suoritukseen voi sisältyä kirjojen lukemisen ohella myös erilaisia tehtäviä, jotka liittyvät luettujen kirjojen sisältöihin. Tehtävät ovat opettajien vapaamuotoisesti laatimia ja niiden tarkoitus on inspiroida lapsen kirjallista ilmaisua. Tehtäväksi voi myös sisällyttää yhteisöllistä mukavaa tekemistä, esimerkiksi luokan seinälle laitettavan lukupuun, jonka oksille kerrytetään lasten lukemia kirjoja kuvastavia lehtiä. (Heikkilä-Halttunen 2015, 195–196.)

4.3 Kirjavinkkaus

Kirjavinkkaus on yksi monista lukemaan innostamisen keinoista, joilla pyritään ylläpitämään lasten ja nuorten lukuharrastusta (Louna-kirjastot, kirjavinkkaus? 14.9.2016). Siinä valitulle kohderyhmälle, esimerkiksi alakoulun 6. luokan oppilaille, esitellään heidän ikäryhmälleen soveltuvaa aineistoa. Kirjoja vinkkaava henkilö voi olla kirjaston henkilökunnan jäsen, äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja tai vaikkapa toinen oppilas, jolloin puhutaan vertaisvinkkauksesta. Opettajan toimiessa vinkkaajana hän voi tuoda luokkaansa monipuolisen valikoiman erilaisia kirjoja (Mäkelä 2015, 23). Kirjoja vinkattaessa vinkkari voi myös kysyä lapsilta kirjoihin liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi silloin, jos vinkattava teos on jonkun tunnetumman tekijän kirjoittama (Mäkelä 2015, 74). Kirjavinkkaustilaisuuksiin voi myös lisätä erilaisia teemoja, jonka puitteissa vinkattavat kirjat valitaan. Aiheita voivat olla esimerkiksi ajan-kohtaiset ilmiöt, lasten eri mielenkiinnonkohteet, eläimet, fantasia-aiheiset kertomukset tai avaruusseikkailut (Mäkelä 2015, 74–75). Teemallisissa kirjavinkkaustilaisuuksissa kirjavinkkaaja voi lisäksi myös sisustaa vinkkaustilan sekä pukeutua teeman mukaisesti.

Kirjavinkkauksen ideana on esitellä yksitellen valittuja teoksia. Vinkkauksen aikana esitellään vuorollaan kunkin teoksen nimi, tekijä sekä mahdollinen genre, mikäli teoksella sellainen on. Vinkkaaja voi esimerkiksi kertoa kirjan henkilöistä ja kuvailla lyhyesti juonta. Kirjavinkkauksen ensisijainen tavoite on herättää yleisön kiinnostus ja saada heidät tarttumaan esiteltyyn kirjaan vinkkaustapahtuman jälkeen. Mikäli kirjavinkkaus järjestetään kirjaston tiloissa, voidaan vinkattavat kirjat lainata välittömästi vinkkaustapahtuman jälkeen eteenpäin. Yleensä kirjavinkkaushetket järjestetään joko kirjaston tai koulun omissa tiloissa mutta toisinaan kirjavinkkari voi saapua

myös erilaisiin tapahtumiin näiden paikkojen ulkopuolelle, esimerkiksi lasten kesäleireille, urheiluseurojen harjoituksiin tai vaikkapa uimarannalle.

Yleensä kirjavinkkauksen aikana esitellään tapahtuman nimenkin mukaisesti juuri kirjoja mutta esittelyn ja vinkkauksen kohteena voivat olla myös niin musiikki, elokuvat kuin sarjakuvatkin, jopa pelit. Kirjavinkkaustapahtuman voi rakentaa myös esimerkiksi jonkun yksittäisen teeman (esimerkiksi juhlapyhät) tai vaikkapa jonkun tietyn kirjailijan teosten ympärille hänen merkkipäivänsä lähestyessä. Kirjasta kertomisen lisäksi kirjavinkkari voi myös halutessaan lukea lyhyen tekstinäytteen tai runoteoksen tapauksessa jonkun runon esittelynsä lisäksi. Kirjavinkkaukset ovat myös vahvasti kytköksissä lukudiplomeihin, sillä vinkattava aineisto pyritään usein keräämään oman paikallisen kirjaston lukudiplomin kirjalistoilta. Kirjoja vinkattaessa vinkkari pyrkii huomioimaan kohderyhmän mielenkiinnonkohteet tarjoamalla mahdollisimman monipuolisesti erilaista aineistoa. Vinkattavaksi kannattaa valita niin uusia kuin vanhojakin kirjoja sekä mahdollisesti jokunen klassikkoteoskin. Myös lukemisen eri tasot kuulijoiden välillä tulee huomioida. (Mäkelä 2015, 73.)

Kirjavinkkausta voidaan toteuttaa myös ns. vertaisvinkkauksena, jossa vanhempi oppilas vinkkaa nuoremmalle lapselle jonkun kirjan, josta hän on itse pitänyt. Vertaisvinkkaukseen voi kirjan tavanomaisen esittelyn lisäksi yhdistellä myös esimerkiksi tietotekniikkaa ja muunlaista visuaalista otetta. Vanhemmat oppilaat voivat esimerkiksi koostaa diaesityksen omista kirjasuosikeistaan. Vaihtoehtoisesti he voivat myös tehdä julisteita, näytellä suosikkikirjojensa kohtauksia tai koota erillisen kirjavinkkauskassin, jonka sisältö koostuu vinkattavia kirjoja tukevasta rekvisiitasta. (Lukuideoideapankki, [viitattu 4.11.2018].)

4.4 Kirjailijavierailut

Yksi lukemaan innostamisen keinoista on kutsua vierailemaan esimerkiksi koululle joku lapsille tuttu kirjailija. Kirjailijavierailu on yksi lukemaan innostamisen keinoista, jolla tarkoitetaan esimerkiksi kirjaston tai koulun tiloissa järjestettävää tilaisuutta, jossa kirjailija voi esitellä omaa työtään, teoksiaan sekä vastailla yleisön esittämiin kysymyksiin, joita on mahdollista lähettää niin ennakkoon esimerkiksi sähköpostitse

kirjaston henkilökunnan kautta kuin ajan salliessa myös paikan päällä. Kirjailijavierailut ovat vuorovaikutteisia tapahtumia ja siten ne toimivat erinomaisena tapana tutustuttaa lapsia ja nuoria kirjojen ja kirjallisuuden maailmaan. Oppilaille syntyvän hyödyn ohella myös kirjailijat itse saavat vierailuista paljon konkreettista hyötyä omaa työtään varten, sillä he pääsevät saman tien kuulemaan lukijoiden mielipiteitä kirjoittamistaan teoksista sekä voivat mahdollisuuksien mukaan saada uusia ideoita uusia tulevia teoksiaan varten. Kirjailijavierailuihin voi yhdistää myös muita lukemaan innostamisen keinoja, esimerkiksi lukudiplomit ja kirjavinkkauksen. Vieraileva kirjailija voi esimerkiksi toimia itse kirjavinkkarina ja esitellä vierailunsa yhteydessä eri ikäryhmille suunnattuja teoksiaan, jotka löytyvät lukudiplomin kirjailistoilta.

Kirjailijavierailijan hankkiminen onnistuu muun muassa Lukukeskuksen kautta, joka välittää vierailuita ympärivuotisesti kaikille luokka-asteille sekä päiväkoteihin ympäri Suomen. (Kultus 2017.) Vuonna 2015 Lukukeskus haastoi ”Kirjailija joka kouluun / En författare till varje skola”-ohjelmassaan suomalaiset kunnat ottamaan osaa kirjailijakiertueeseen. (Mediakasvatus, kirjailijavierailu lukuinnostuksen lisääjänä – Oppilaiden näkemyksiä Kirjailija joka kouluun -vierailuista, 27.1.2015). Ohjelman puitteissa kirjailijat vierailivat peruskouluilla kertomassa kirjoistaan, keskustelemassa oppilaiden kanssa sekä puhumassa lukemisen merkityksestä (Lukukeskus, kirjailija joka kouluun, [Viitattu 11.11.2018]). Tarkoituksena oli, että jokaisessa kiinnostuneessa kunnassa kävi vähintään yhden päivän ajan vieraileva kirjailija ja ohjelma pyrki huomioimaan myös pienet kunnat sekä niissä sijaitsevat kyläkoulut. Ensimmäisen kerran vuonna 2012 järjestetty Kirjailija joka kouluun -ohjelmaa rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön sekä erilaisten säätiöiden rahoituksella. Ohjelma on suunnattu 5.-9. -luokkien oppilaille. (Mediakasvatus, kirjailijavierailu lukuinnostuksen lisääjänä – Oppilaiden näkemyksiä Kirjailija joka kouluun -vierailuista, 27.1.2015.) Kirjailijakiertue-ohjelmaan osallistuminen edellyttää yhden euron (1€) omavastuuosuutta per oppilas (Lukukeskus, kirjailija joka kouluun, [Viitattu 11.11.2018]).

4.5 Lukukoiratoiminta

Lukukoiratoiminta on kirjastojen järjestämää toimintaa, joka on suunnattu erityisesti sellaisille lapsille, joille lukeminen on tavalla tai toisella haastavaa. Koska eläin ei arvostele esimerkiksi liian hitaasta tai virheellisestä lukemisesta, lukemisvaikeuksia omaava lapsi pystyy rentoutumaan ja saamaan lisää varmuutta lukemiseensa (Kennelliitto, [viitattu 17.4.2018]). Suomessa lukukoiratoimintaa järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2011 Kaarinan kirjastossa Luetaan koiralle –projektin puitteissa (Heidi Heiniö, Kaarina). Lukukoiratoiminnan voi myös yhdistää kirjastojen toteuttamiin lukudiplomeihin esimerkiksi siten, että lapsi lukee lukukoiralle vaikkapa kirjallistoilla olevia teoksia, esimerkiksi eläimiä käsitteleviä kirjoja. Lukudiplomikirjoja voi lisäksi myös asetella lukutilaan sellaisiin paikkoihin, että lapsen on helppo ottaa niitä itse luettavakseen. Lukuhetken päättyessä lapselle voidaan lisäksi tarjota myös mahdollisuus keskustella luetusta kirjasta esimerkiksi kirjaston henkilökunnan jäsenen tai oman vanhempansa kanssa. Tämä tuo lukukokemukseen lisää yhteisöllisyyttä ja auttaa lasta keskustelemaan esimerkiksi tunteistaan, joita kirja tai lukutilanne ovat voineet synnyttää.

Tällä hetkellä lukukoiria voi löytää useiden eri kaupunkien kirjastoista. Esimerkiksi Sellon ja Tapiolan kirjastoissa työskenteleviltä Brunolta ja Börjeltä voi varata lukujan vartiksi kerrallaan (Helmet 2017). Kuopion pääkirjastosta puolestaan lasten lukuharrastuksen avustajana toimii karkeakarvainen kääpiömäyräkoira Sylvi, jonka kirjastoon ja lukemiseen liittyviä videoita pääsee seuraamaan Sylvin omasta verkkoblogista. Sylvi on myös aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä, sillä siltä löytyy omat sivunsa niin Facebookissa, Instagramissa kuin Twitterissäkin. (Lukukoira Sylvi – Kuono Kirjassa, [viitattu 22.5.2018].) Lukemaan innostamisen ohella lukukoiratoiminta auttaa lasta myös toimimaan eläinten kanssa sekä lievittämään esimerkiksi lapsen koiriin kohdistuvaa pelkoa (Lukukoira Mimmi kirjastolla, sievin kunnankirjasto, 9.4.2018).

Lukukoiratoiminnalle on laadittu laatusuosituksset Kennelliiton ja Mikkelin kaupunginkirjaston toimesta. Lukukoiratoimintaan osallistuvan eläimen tulee olla perusterve ja iältään yli 2-vuotias. Koiran tulee olla myös rauhallinen vieraiden ihmisen seurassa sekä sopeutua erilaisiin tilanteisiin. Lukukoirien täytyy myös kyetä tulemaan toimeen muiden koirien kanssa ja sillä tulee olla hyvä ja luottavainen suhde

omaan ohjaajaansa. Lukukoiraohjaajan tulee olla 18 vuotta täyttänyt Kennelliiton jäsen. (Kennelliitto, [viitattu 17.4.2018].)

5 LUKEMALLA LENTOON

Lukemalla lentoon on Keski-Suomen alueella käytössä oleva lukudiplomi, jonka kohderyhmänä ovat peruskoulun 1.-6. luokan oppilaat. Lukemalla lentoon toimii samalla ajatuksella kuin lukudiplomit yleensä. Sen avulla pyritään herättelemään ja ylläpitämään lasten lukuintoa, antamaan heille uudenlaisia elämyksiä sekä herättämään tunteita, tekemään eri kirjallisuuden lajeja tutuksi sekä kartuttamaan lasten yleissivistystä. Lukudiplomin suorittamiseksi on lisäksi tärkeää, että myös vanhemmat kannustaisivat lapsiaan lukemaan. (Lukemalla lentoon, keski-kirjastot.)

Lukudiplomeille on tavallista, että tietyn määrän listoilta löytyviä kirjoja luettuaan saa itselleen lukumestari-tyyppisen tittelin. Näin on myös Lukemalla lentoon -lukudiplomin kanssa, jossa kunkin luokka-asteen lukudiplomin suorittaminen edellyttää kuuden kirjan lukemista. Näistä viisi tulee valita erillisistä ryhmistä mutta kuudennen kirjan saa valita täysin vapaasti, joko diplomilistalta tai sen ulkopuolelta. Tämän lisäksi Lukemalla lentoon -lukudiplomia suorittavalla oppilaalla on myös mahdollisuus edetä lukumestariksi, mikäli hän lukee vähintään 12 kirjaa. Supermestarin tittelin puolestaan saa, kun on lukenut vähintään 24 kirjaa. (Lukemalla lentoon, keski-kirjastot.)

Keski-kirjastoilla on Lukemalla lentoon -lukudiplomin lisäksi myös muutama muu kirjallisuusdiplomi, joihin on kerätty luettavaa eri ikäryhmille. Yläkoulun oppilaille löytyy oma diplomikokonaisuutensa (Siivet kantavat) ja esikouluikäisten suoritettavissa on Lukuhöperö-lukudiplomi. Nopeasti luettavia kirjoja sisällään pitävä Lukusiivet on suunnattu 2.-6. luokan oppilaille, jotka lukudiplomin suorittaakseen lukevat neljä kirjaa. Kaksi kirjaa tulee valita valmiilta listalta (Keski-kirjastot, lukusiivet). Lukuhetki-kirjalistan sisältöä puolestaan voi hyödyntää perheen yhteisiin lukuhetkiin. Aineisto koostuu pääosin kuvakirjoista, joiden aiheet käsittelevät muun muassa ystävyyttä sekä muita tärkeitä aiheita. (Keski-kirjastot Lukuhetki, [viitattu 26.11.2018].) Jotkut kirjastot Jyväskylän ulkopuolella ovat tehneet myös omia lukudiplomejaan, joissa on hyödynnetty Lukemalla lentoon -lukudiplomia.

5.1 Lukemalla lentoon -lukudiplomin luomisprosessi

Jyväskylän kaupunginkirjastossa oltiin mietitty omaa lukudiplomia jo jonkin aikaa ja varsinainen kehittäminen lähtikin lopulta käyntiin erään alakoulun opettajan toivomuksesta. Kirjastossa nähtiin, että lukudiplomia voitaisiin hyödyntää kirjaston oman henkilökunnan apuvälineenä suositeltaessa kirjoja eri-ikäisille lapsille. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

Lukudiplomin ideoinnista sekä muun muassa ensimmäisen kirjallisten suunnittelusta vastasivat neljä jyväskyläläisen alakoulun opettajaa, pääkirjaston lasten- ja nuorten-osaston henkilökunta sekä pari muuta kirjastonhoitajaa Jyväskylän lähikirjastoista. Vastuualueita on luomistyön edetessä jaettu ideoijien kesken ja sittemmin lukudiplomin käytännön työ on vakiintunut pelkästään Lastenkirjastotiimi-nimisen työryhmän hoidettavaksi. Nimi muuttui Lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimiksi vuonna 2018 ja suunnittelutyössä on mukana jäseniä myös muista Keski-Suomen kunnista. Joissakin Keski-Suomen kuntien kirjastoissa on myös tehty omia lukudiplomeita, joissa on hyödynnetty Lukemalla lentoon -lukudiplomia. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

Ensimmäisen ja toisen luokan kirjallistoilla pääpaino on helppolukuisuudella. Joukossa on myös joitakin vähän hankalalukuisempia teoksia, joita lapsi voi kuunnella ääneen tai lukea yhdessä aikuisen kanssa. 3-4 –luokkien oppilaiden listoilta löytyy tietokirjojen ohella myös laajempia lukuromaaneja. Myös viides- ja kuudesluokkalaisille pyritään tarjoamaan muutamia helppolukuisia teoksia mutta pääpaino on kannustaa heitä lukemaan hieman laajempia teoksia ja näiden luokkien kirjallistoilta onkin löydettävissä myös nuorille suunnattua aineistoa. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjallistojen avulla pyritään huolehtimaan siitä, että jokaiselle löytyisi jotakin innostavaa luettavaa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi kirjallistoille on koottu muun muassa urheilua, eläimiä, historiaa, jännitystä, fantasiaa ja kauhua käsittelevää kirjallisuutta, myös sarjakuvia löytyy. Kuvakirjoja löytyy kaikkien luokka-asteiden listoilta. Kirjallistoille on otettu mukaan myös useita kirjasarjoja, joiden ensimmäisillä osilla pyritään innostamaan lukijat tarttumaan myös seuraaviin

osiin. Kirjalistoja luotaessa on myös haluttu huolehtia siitä, että pienimmistäkin kirjastoista löytyy vaihtoehtoja. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi aineistoon on lisätty myös sellaiset lasten suosikit kuin Risto Räppääjät sekä Tatu ja Patu -kirjat. Kirjalistojen sisällössä pyritään laadukkaaseen aineistoon mutta myös ajankohtaiset ilmiöt ja aiheet, esimerkiksi Ryhmä Hau -kirjat, pyritään huomioimaan. Lukudiplomin avulla halutaan ohjata ja kannustaa lasta lukemaan monipuolisesti erityyppistä kirjallisuutta, mutta tärkeintä kirjalistojen aineiston kokoamisessa on ollut ennen kaikkea lukuinnon synnyttäminen ja sen ylläpitäminen. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjalistojen aineistot on jaoteltu teemoittain, jotka vaihtelevat hieman eri luokka-asteilla. Näiden teemanimien tarkoitus on kuvata suurpiirteisesti otsikon alle sijoitettujen teosten sisältöjä, esimerkiksi Yksin kaksin ystävinä -teeman teokset käsittelevät ystävyyttä ja ihmissuhteita, erilaisuutta ja toisten huomioon ottamista. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

Kirjalistoja päivitetään tarpeen vaatiessa. Mikäli suuria päivityksiä ei ole seuraavan vuoden listoihin tiedossa, niitä hiotaan kevätkauden aikana. Listojen mahdolliset painattamiset sekä julkaisu Keski-kirjastojen verkkosivuilla tehdään vasta loppukesällä. Harvemmin toteutettavat suuremmat muutokset puolestaan vaativat enemmän aikaa, mistä johtuen niitä aletaankin tehdä mahdollisuuksien mukaan jo siinä vaiheessa, kun edelliset listat saapuvat kouluille. Pienempien päivitysten yhteydessä kirjalistoille tuodaan jonkin verran uutuuskirjoja ja vanhimmat, mahdollisesti jo huonompaan kuntoon päässeet kirjat tiputetaan pois. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

Lasten ja nuorten lukemisen edistämisen tiimi vastaanottaa vuosittain lukudiplomia koskevaa palautetta niin aikuisilta kuin lapsiltakin. Saatua palautetta pyritään myös aina kuuntelemaan ja hyödyntämään lukudiplomia kehitettäessä. (Majuri-Jantunen 13.9.2018.)

5.2 Lukemalla lentoon -lukudiplomin sisältö

Lukemalla lentoon on Keski-kirjastojen kehittämä lukudiplomi, joka on suunnattu alakoulujen 1.-6. -luokkien oppilaille. Sen tarkoitus on saada lapset innostumaan ja

ylläpitämään omaa lukuharrastustaan sekä tutustuttaa heitä erityyppiseen kirjallisuuteen (Keski-kirjastot, lukemalla lentoon).

Kirjalistat on otsikoitu erilaisiin teemoihin, joiden sisältö vaihtelee hieman eri luokka-asteilla (eput, toput, kolkit-nelkit, viikit-kuukit). Kirjalistoilta löytyy teemojen ja aihepiirien puolesta niin fantasiaa, kauhua, eläintarinoita, harrastuksia aina jääkiekosta luisteluun ja ratsastuksesta jalkapalloon, kuin tietokirjallisuuttakin. Myös runot ja sarjakuvat on huomioitu. Pienempien oppilaiden kirjalistoilta löytyy lisäksi paljon myös kuvakirjoja sekä lukemisen harjoitteluun soveltuvia isotekstisiä ja tavutettuja kirjoja värikkäine kuvineen. Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjalistojen sisältö vaihtelee vuosittain ja listoilta saatetaan poistaa joitakin yksittäisiä teoksia ja lisätä tilalle uusia. Lukudiplomin suorittamiseen voi lisäksi sisällyttää äänikirjan kuuntelemisen.

Vuonna 2017 lukudiplomiin sisällytettiin lisäksi kaksi erillistä jokerilistaa, Lue poika lue! sekä Monilukuinen arki, joista kummastakin pystyi halutessaan valitsemaan joko yhden teoksen tai teoskokonaisuuden. (Keski-kirjastot, lukudiplomi). Lue poika lue! –jokerilista piti sisällään niin kauno- kuin tietokirjallisuuttakin ja Monilukuinen arki –listalta löytyi kirjojen ohella myös esimerkiksi elokuvia ja pelejä (Keski-kirjastot, monilukuinen arki). Monilukuinen arki sisälsi aineistoa esimerkiksi Star Wars -sarj kokonaisuudesta, jolloin lukudiplomia suorittanut oppilas pystyi halutessaan lukemaan sekä kirjan että katsomaan elokuvan tai pelaamaan aiheeseen liittyvää peliä.

Jokerilistojen aineistot koottiin kahden erillisen vuonna 2017 toteutetun hankkeen puitteissa: Pojat lukemaan ja Mediakasvatusta arkeen (Keski-kirjastot [viitattu 25.3.2018]). Jokerilistaa koottaessa pyrittiin kokoamaan erityisesti sentyyppistä aineistoa, jonka odotettiin kiinnostavan poikia sekä innostavan heitä lukemaan.

Lukemalla lentoon -lukudiplomiin liittyy oleellisena osana myös lohikäärmettä muistuttava hahmo, joka koristaa kunkin luokka-asteen lukudiplomin kirjalistan etusivua. Lukemalla lentoon -lukudiplomin omalta verkkosivulta on lisäksi saatavilla myös valmis listapohja, johon kukin lapsi voi merkitä ylös ne kirjat, jotka on lukenut. Kirjan ja kirjailijan nimen lisäksi listaan merkitään myös päivämäärä, jolloin kirja on luettu loppuun. Lista on myös varattu oma kohtansa lapsen omalle arvosanalle kirjasta.

Opettajia varten Lukemalla lentoon -lukudiplomista, sen suorittamisesta ja muista oleellisista asioista on koottu oma erillinen ohjeistuksensa. Ohjeistuksen alussa kerrotaan, että Lukemalla lentoon -lukudiplomi on lukemaan oppimisen kannustin, jonka suorittaminen on mahdollista jokaiselle vuosiluokkien 1-6 oppilaalle. Lukudiplomin suorittaakseen oppilas lukee yhteensä kuusi kirjaa oman luokka-asteen kirjailijoilta. Tarpeen niin vaatiessa oppilas voi lukea kirjoja myös listojen ulkopuolelta opettajan niin salliessa. Kaikista innokkaimmille lukijoille on tuotu mukaan haasteellisuutta tekemällä diplomista kolmiportainen: 12 luettua kirjaa luettuaan oppilas saa itselleen Lukemalla lentoon -tittelin ja vähintään 24 luetun kirjan jälkeen vielä Supermestarin tittelin. Kaikista tärkein lukudiplomin kirjailijain ominaisuus on kuitenkin ennen kaikkea se, että se toimii opettajan ja oppilaan yhteisenä työkaluna lukemaan opeteltaessa. Aineiston riittävydestä on huolehdittu muun muassa siten, että kirjailijat on pyritty kokoamaan mahdollisimman monipuolisiksi ja yksittäisten teosten kappalemääriä kirjastoissa on mahdollisuuksien mukaan kasvatettu aikaisemmasta.

Alaluokkien kirjailijoissa aineistoon on pyritty keräämään ensisijaisesti helpompia lastenkirjoja mutta joukosta löytyy myös runoja ja satuja sekä kuvakirjoja, joissa tekstiä tukevat värikkäät kuvat. Ylempien luokkien kirjailijoilla mukana on myös muutamia klassikoita sekä nykykirjallisuutta. Listojen sisältöä myös päivitetään vuosittain, jotta ne pysyisivät tuoreina ja ajankohtaisina. Opettajia kehoitetaan myös huomioimaan se, että lukemaan oppimisen tulisi olla mukavaa ja kirjojen maailmaan tutustumisen tulisi tapahtua lasten omat mielenkiinnon kohteet huomioiden. Toisille esimerkiksi tietokirjan selailu on mielekkäämpää, kun taas toisille tärkeitä ovat tarinat, joissa on selkeä alku ja loppu. Ne, joita enemmän tekstiä sisältävät kirjat eivät niin paljoa kiinnosta, saattavat mieluummin tarttua sarjakuviin.

Diplomin tarkemmat suoritustavat ovat opettajien päätettävissä. Oppilaat lukevat luokkakohtaisilta kirjailijoilta itsevalitsemansa kirjat, joista yksi tai opettajan niin päättäessä myös useampi kirjoista saa olla myös listan ulkopuolinen teos. Luetuista kirjoista kootaan lista vaikkapa diplomikirjojen koontilistalle. Opettajan vastuulla on kontrolloida ja toimia ohjaajana oppilaan suorittaessa lukudiplomia parhaaksi katsomallaan tavalla. Diplomisuoritukseen ei liity kokeita tai muita vastaavanlaisia toteutustapoja mutta opettaja voi teettää luetuista kirjoista esimerkiksi piirustustehtäviä,

herätellä yhteistä keskustelua luokassa tai teettää kunkin lukemasta kirjasta esitelmiä. Tärkeintä on se, että jokainen pääsee lukemaan ja nauttimaan kirjoista hyvillä mielin. Valmiiden lukudiplomisuoritusten luovutuksesta sovitaan erikseen koulukohdaisesti ja mikäli opettajilla herää jotain kysyttävää lukudiplomiin tai sen suorittamiseen liittyen, heillä on mahdollisuus lähettää palautetta suoraan lukudiplomista vastaavaan tahoon. (Keski-kirjastot, lukemalla lentoon –lukudiplomi.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön päätavoite oli kartoittaa Keski-Suomen alueen alakoulujen opettajien mielipiteitä ja ajatuksia Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon -lukudiplomista. Yksi osa-alue oli myös selvittää, onko lasten lukemaan innostamisessa ja motivoinnissa tapahtunut muutoksia Lukemalla lentoon -lukudiplomin suorittamisen myötä. Ensimmäisiä tutkimuskysymyksiä olivat muun muassa, palveleeko Lukemalla lentoon -lukudiplomi opettajien näkökulmasta katsottuna tarkoitustaan, eli lasten lukemaan innostamista sekä löytävätkö lapset lukudiplomin kirjastoilta mielenkiintoaan ja osaamistaan vastaavaa luettavaa. Tutkimusaineisto kerättiin verkossa täytettävällä kyselyllä, jonka linkki lähetettiin sähköpostitse Keski-Suomen alakoulujen eri luokka-asteiden luokanopettajille. Vastausten määrä yksittäisten kysymysten kohdalla vaihteli paikoin, sillä Lukemalla lentoon -lukudiplomi ei ollut tuttu kaikille vastaajille, eikä lukudiplomia välttämättä suoriteta kaikissa kouluissa ja luokissa, varsinkaan Jyväskylän ulkopuolisissa kunnissa. Kyselyssä oli mukana niin monivalintakysymyksiä kuin avoimiakin kysymyksiä ja ne koskivat Lukemalla lentoon -lukudiplomin ohella myös lasten lukemaan innostamista yleensä sekä myös kirjaston ja koulun välistä yhteistyötä. Kyselyn pohja toteutettiin Googlen Forms -työkalulla, joka toimii verkossa ja jonka hallinta ja päivittäminen tapahtuu kyselyn luojan Gmail-tunnuksilla. Vastaaja ei tarvitse tunnuksia vastatakseen kyselyyn.

Kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä menetelmiä aineiston keräämiseksi lomake- ja verkossa toteutettavien kyselyiden ohella ovat muun muassa strukturoidut ja puhelinhaastattelut sekä systemaattinen havainnointi ja kokeelliset tutkimukset (Heikkilä, [viitattu 4.11.2018]). Kvantitatiiviseen tutkimukseen liittyy myös olennaisena osana aiempien tutkimusten perusteella saadut johtopäätökset ja teoriat sekä käsitteiden määrittely ja hypoteesien esittäminen (Hirsjärvi 2007, 136.) Määrällinen tutkimus keskittyy selittämään ilmiötä selittävää teoriaa sekä niiden hyödyntämistä. Yleisin käytettävä menetelmä aineiston keräämistä varten on kysymyksistä koottu tutkimuslomake (Kananen 2015, 197). Jotta määrällinen tutkimus saadaan onnistumaan, tulee tutkijalla olla esiyymmärrystä tutkimastaan aiheesta. Jos tutkijan tuntemus aiheesta on puutteellinen, valmiiden vastausvaihtoehtojen omaavien kysymysten laatiminen ei ole mahdollista. Aiheen tuntemus on tärkeää ja olennaista myös avoimien kysymysten tapauksessa. (Kananen 2015, 202.) Määrällisen tutkimuksen

eteneminen tapahtuu vaihe vaiheelta toteutuvana prosessina. Sitä on joskus verrattu asemalta lähtevään junaan, joka saavuttaa määränpään määritellyn reitin kautta. Tämän ajatuksen voi helposti nähdä pätevän myös opinnäytetyöprosessiin, joka alkaa aiheen kartoituksella ja etenee vaihe vaiheelta kohti loppua (Kananen 2015, 203).

Laadullinen tutkimus poikkeaa määrällisestä tutkimuksesta jo aineistonkeruumenetelmiensä puolesta. Siinä missä määrällinen tutkimus hyödyntää lomakekyselyitä, laadullisen tutkimuksen tekijä kerää aineistonsa esimerkiksi haastatteluiden sekä erilaisten dokumenttien, kuten äänitteiden, kuvien yms. tallenteiden kautta. Haastatteluista yleisimpiä ovat teemahaastattelut, jotka tallennetaan digitaaliseen muotoon ja puretaan sen jälkeen tekstiksi eli litteroidaan. (Kananen 2015, 129.)

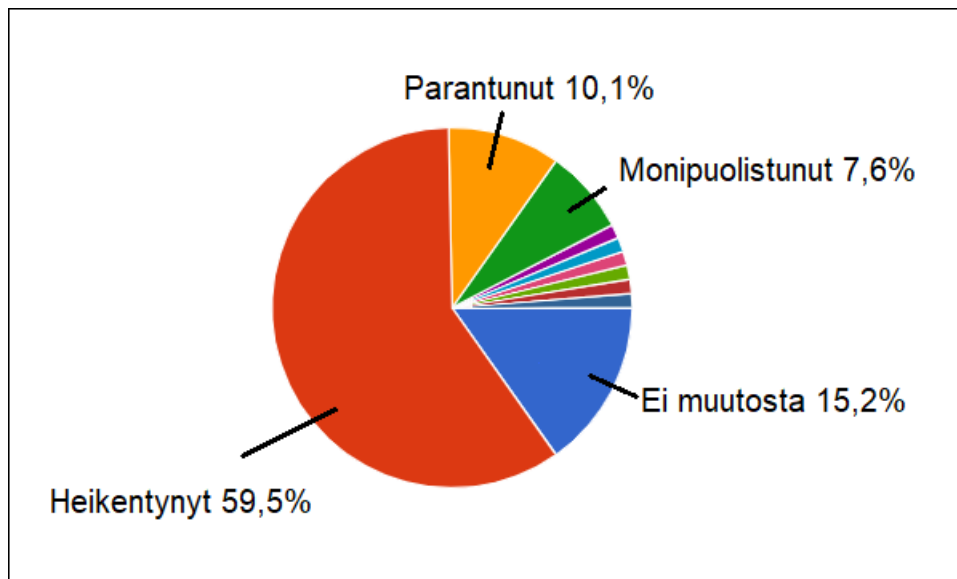
Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, mutta kyselyssä näkyi jonkin verran myös kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen piirteitä, esimerkiksi kyselyssä, jossa osa kysymyksistä oli avoimia. Tutkimuksen aikana toteutettiin myös yksi sähköpostitse Jyväskylän pääkirjaston lastenosastolle lähetetty lyhyt haastattelu. Siihen sisältyneiden kysymysten tarkoituksena oli kartoittaa Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon -lukudiplomin taustoja sekä luomisprosessia, joiden lisäksi pyrittiin myös selvittämään, ketkä henkilöt ovat olleet mukana kehittämässä lukudiplomia.

7 KYSELYN TULOKSET

Tutkimukseen sisältyi verkossa täytettävä kysely, jonka linkki lähetettiin sähköpostitse ensin Keski-Suomen alueen alakoulujen rehtoreille tutkimusluvan saamista varten ja tämän jälkeen viesti välitettiin eteenpäin luokanopettajille. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 81. Vastausmäärät eri kysymysten välillä vaihtelivat paikoin, sillä kyselyyn vastasi myös sellaisia opettajia, joille Lukemalla lentoon -lukudiplomi ei ollut tuttu ja jotka eivät joko tästä tai jostain muusta syystä johtuen suorituta sitä omissa luokissaan. Muutamalle vastaajalle Lukemalla lentoon -lukudiplomi oli tuttu mutta he eivät syystä tai toisesta suorituta sitä oppilaillaan. Kysely sisälsi sekä monivalintakysymyksiä, että avoimia kysymyksiä, jotka käsittelivät Lukemalla lentoon -lukudiplomin lisäksi myös lasten lukutaitoa yleensä sekä kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä. Kysely täytettiin nimettömänä eikä siihen sisältynyt sellaisia kysymyksiä, joista olisi kyennyt päättämään, missä koulussa kukin vastaaja työskenteli. Kyselyn viimeisessä kohdassa oli kuitenkin pyydetty vastaajaa kertomaan luokka-aste, jota hän opettaa. Tällä pyrittiin saamaan kuvaa siitä, suoritetaanko Lukemalla lentoon -lukudiplomia erityisesti jollakin tietyllä luokka-asteella.

Kyselyssä oli mukana myös Lukemalla lentoon -lukudiplomia tunnettuutta koskeva kysymys, jossa Ei-vaihtoehdon valitseminen ohjasi vastaajan hyppäämään muutama seuraavan kysymyksen yli ja siirtymään suoraan kysymykseen, joka koski Lukemalla lentoon -lukudiplomin kehittämistä. Kysymyksistä viisi (5) oli myös asteikkokysymyksiä, joissa vastaaja valitsi omaa mielipidettään parhaiten vastaavan vaihtoehdon (asteikko 1-5 ja vaihtoehdot täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä).

7.1 Lasten lukutaito ja lukuharrastus

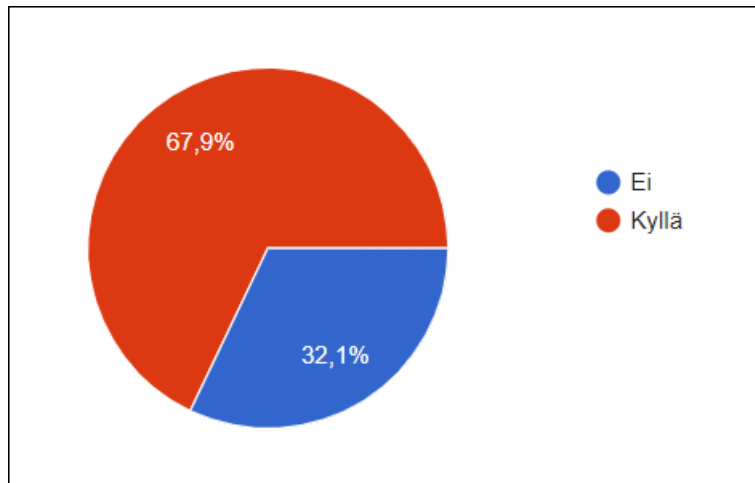
Kuvio 1. Lasten lukutaidon kehitys verrattuna aikaisempaan

Kyselyn ensimmäinen kysymys koski alakouluikäisten lasten lukutaidon kehittymistä ja siihen vastasi yhteensä 79 opettajaa. Kysymys oli valintaruutukysymys, jossa vastaaja valitsi omasta mielestään parhaan vaihtoehdon. Halutessaan saattoi valita ”Muu/En osaa sanoa”, johon oli mahdollista kirjoittaa vapaavalintainen vastaus. Vastaajista kahdeksan (8) oli sitä mieltä, että alakouluikäisten lasten lukutaito on parantunut. Vastaavasti 47 vastasi lasten lukutaidon heikentyneen. Kuusi vastaajaa oli valinnut vaihtoehdon ”Muu/En osaa sanoa”, jossa he kertoivat, että eivät osaa arvioida asiaa, koska ovat toimineet nykyisessä työtehtävässään vasta vähän aikaa. Yksi vastaaja mainitsi lukutaidon heikentymisen syyksi sen, että runsas internetin käyttö on vähentänyt lasten kiinnostusta lukuharrastusta kohtaan ja siten heikentänyt lukutaitoa, kun verkosta luetut tekstit ovat enimmäkseen lyhyitä. 12 vastaajaa (15,2%) ei nähnyt lasten lukutaidossa tapahtuneen muutoksia ja kuuden vastaajan mukaan lukutaito on monipuolistunut. Suomalaisten lukutaidon rapistumisesta ollaan viime vuosina kirjoitettu paljon mediassa ja esimerkiksi lasten vähäisestä lukemisesta ja kiinnostuksesta kirjoihin ollaan huolestuneita. Tänä päivänä, kun kännykän ja internetin käyttö lisääntyy, lapset saattavat kiinnostua aikaisempaa vähemmän lukemaan kirjoja mutta toisaalta verkosta luettavat tekstit voivat samalla myös toimia yhtenä tekijänä siinä, että lukutaito monipuolistuu. Lapset voivat esi-

merkiksi etsiä tietoa omista mielenkiinnon kohteistaan, joista ei välttämättä ole kirjoitettu painetuissa lähteissä. Myös ulkomaalaisten lähteiden äärelle pääseminen onnistuu helpommin verkossa.

Kaikki vastasivat toisena olleeseen pulpettikirjoja koskevaan monivalintakysymykseen, jonka vastausvaihtoehdot olivat ”Kyllä” ja ”Ei”. 81 vastaajasta 78 kertoi luettavansa luokassaan säännöllisesti pulpettikirjoja, kun taas kolme (3) vastaajaa ei käytä pulpettikirjoja omassa luokassaan. Tätä seuranneessa avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan mahdollisia muita tapoja, joilla he pyrkivät ylläpitämään lasten lukemisharrastusta ja lukutaitoa. Vastauksissa nousivat esiin esimerkiksi kirjavinkkaukset (myös oppilaalta toiselle), kirjaston lukukassit, opettajan ääneen lukeminen, kirjasto- ja kirjastoautokäynnit, lukuläksyt, lukupassit, äänikirjat, lukupiirit sekä parilukeminen. Yksi vastaaja toi myös esille vierailevan lukukoiran, joille lapset lukevat ääneen. Yhteisen luokkakirjan lukeminen on tasapuolinen keino innostaa lapsia lukemaan, kun jokaisella on yhtäläinen ”vastuu” ja osuutensa kirjan lukemisesta loppuun. Opettajan lukeminen ääneen puolestaan tarjoaa rauhoittavan hetken tavallisen kouluarjen keskelle, kun lapset voivat syventyä kuuntelemaan mielenkiintoista tarinaa. Yhdessä lukeminen sekä luetuista kirjoista keskusteleminen myös kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta luokassa.

7.2 Lukemalla lentoon -lukudiplomi

Kuvio 2. Lukemalla Lentoon -lukudiplomin tuttuus vastaajille.

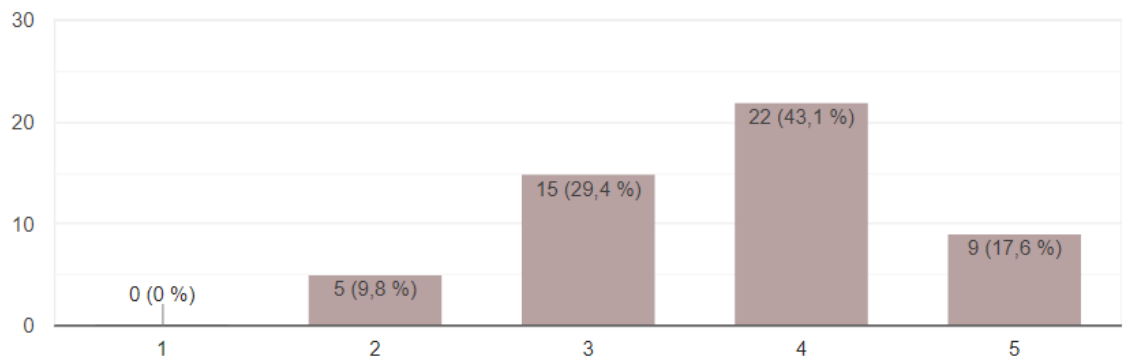
Neljännessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan, oliko Lukemalla lentoon -lukudiplomi heille entuudestaan tuttu. 81 vastaajasta 55 kertoi tuntevansa lukudiplomin, kun taas 26 vastaajalle se ei ollut ennestään tuttu. Mikäli lukudiplomi ei ollut vastaajalle tuttu, häntä pyydettiin ohittamaan seuraavat kysymykset koskien Lukemalla lentoon -lukudiplomin suorittamista ja siirtymään seuraavaksi Lukemalla lentoon -lukudiplomin kehittämistä koskevaan kysymykseen. Myöhemmissä vastauksissa Lukemalla lentoon -lukudiplomin kehittämistä koskien kävikin muutamassa vastauksessa ilmi, että lukudiplomia tulisi mainostaa aikaisempaa enemmän kouluille kirjaston taholta. Erityisesti Jyväskylän ulkopuolisissa kunnissa lukudiplomia tulisi mainostaa tehokkaammin ja tuoda Lukemalla lentoon -lukudiplomia yhä useamman alakoulun ja luokanopettajan tietoon, jotta he voisivat hyödyntää sitä parhaaksi katsomallaan tavalla omassa opetustyössään. Mahdollisuuksien mukaan joku kirjaston työntekijä voisi ehkä käydä mainostamassa uuden lukuvuoden alussa lukudiplomia tai siitä tiedottaminen voitaisiin hoitaa luokkien kirjastovierailuiden yhteydessä. Kouluille voisi lähettää kouluvuoden alussa uutiskirjeen, jossa opettajille kerrotaan lukudiplomista ja annetaan ohjeet sen suorittamiseksi.

Taulukko 1. Lukemalla lentoon -lukudiplomin suorittaminen eri luokka-asteiden luokissa.

LUOKKA-ASTE	MÄÄRÄ
1. luokka	11
2. luokka	11
3. luokka	3
4. luokka	11
5. luokka	5
6. luokka	6
Yhdistelmäluokat	2

Viides (5) ja kuudes (6) kysymys olivat monivalintakysymyksiä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan, suoritetaanko heidän luokassaan Lukemalla lentoon -lukudiplomia. 36 vastaajaa kertoi luokassaan suoritettavan lukudiplomia. 17 vastaajaa puolestaan ei suorituta lainkaan Lukemalla lentoon -lukudiplomia. Osa niistä opettajista, jotka eivät suorituta Lukemalla lentoon -lukudiplomia omassa luokassaan, käyttävät erillistä lukudiplomin ulkopuolista lukulistaa, jonka tarkoituksena on lukudiplomin tapaan motivoida lapsia lukemaan. Seitsemän (7) vastaajaa kertoo lukudiplomin suorittamisen olevan joko kokonaan vapaaehtoista tai he suorittavat lukudiplomia soveltaen esimerkiksi hyväksymällä suoritukseen teoksia myös kirjalistojen ulkopuolelta. Yhden vastaajan luokassa oli yhdistelty kahta olemassa olevaa lukudiplomia ja tehty siihen pohjautuen erilaisia tehtäviä. Yksi vastaaja kommentoi, että lukudiplomin suorittaminen siten, että jokaisen kirjan tulee olla erillisestä kirjaryhmästä saattaa aiheuttaa paineita sellaiselle oppilaalle, joka lukee vähemmän. Tällöin se, että oppilaalla on mahdollisuus valita lukemiaan kirjoja hieman vapaammin myös kirjalistojen ulkopuolelta, saattaa helpottaa lukudiplomisuoritusta ja tehdä lukemisesta mielekkäämpää myös sellaisille oppilaille, joita lukeminen ei niin paljon kiinnosta. Vähän tähän liittyen toinen vastaaja kertoi Lukemalla lentoon -lukudiplomin rinnalle tehdystä sovelletusta mallista, joka on tarkoitettu heikommin lukeville oppilaille. Lukudiplomin suorittaminen on erityisen runsasta erityisesti ensimmäisellä luokka-asteella, mikä voi selittyä sillä, että lapset opettelevat lukemaan helppolukuisia ja tavutettuja kirjoja. Neljännen luokan piikki puolestaan voi olla syntynyt siitä, että joissakin kouluissa kirjavinkkaustilaisuuksia järjestetään erityisesti juuri kyseisen luokka-asteen oppilaille.

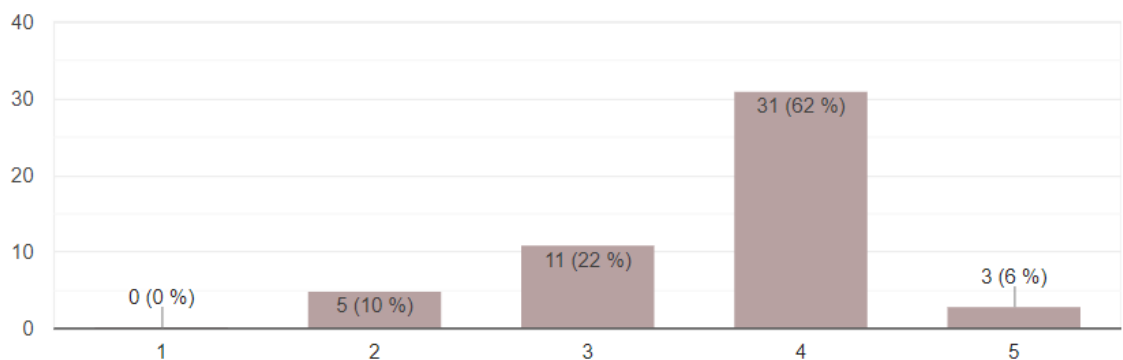
Lukuharrastuksen edistämisessä on ensiarvoisen tärkeää ottaa aina huomioon eritasoiset lukijat. Vähän heikomminkin lukevan lapsen tulee saada onnistumisen tunne siitä, että hän on onnistunut lukemaan kokonaisen kirjan (Linna, Lukijaksi! 2012, 9). Lukemalla lentoon -lukudiplomin suorittamisen sijaan yksi vastaaja kertoi luokassaan hyödynnettävän Lukuklaani-hanketta sekä teosta ”Käsikirja lukupiireihin”. Yhdessä vastauksessa nousi esiin käytössä olevan kunnan oma lukudiplomi, jonka suorittamisesta on päätetty koulussa yhdessä. Yksi vastaaja kertoi lukudiplomeita tehtävän itse ja toisen vastaajan mukaan kirjaston omaa lukudiplomia oltiin sovellettu 1. luokalle. Yhden vastaajan näkökulmasta lukutaidon edistäminen ei vaadi lukudiplomien käyttöä vaan tärkeintä on tarjota ”meheviä tarinoita” sekä niiden haltuunottoa. Kenties erottuvin huomio tämän kysymyksen vastauksista oli kommentti, jossa opettaja kertoi keräävänsä luokassaan listaa luetuista kirjoista. Kun luettujen kirjoja on yhteensä 100, oppilaille on luvassa kakkua. Kun lapset tietävät saavansa palkinnon onnistuneen suorituksen jälkeen, he ovat motivoituneempia ja into suoritettavaan tehtävään kohti päämäärää säilyy.

Kuvio 3. Lasten lukutaitoa vastaavan aineiston löytäminen kirjastoilta.

Asteikkokysymyksessä (numero 7) vastaaja oli ”täysin eri mieltä” valittuaan numeron 1 tai ”täysin samaa mieltä” valittuaan numeron 5. Kysymys koski lasten lukutaitoa vastaavan lukemisen löytymistä Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjastoilta ja siihen vastasi yhteensä 51 opettajaa. Heistä 22 koki lasten löytävän melko hyvin omaa lukutaitoaan vastaavaa luettavaa. Jotta jokaiselle löytyisi varmasti jotakin omalle lukutaidolle sopivaa luettavaa, Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjalistat on koottu eri ikäryhmät huomioiden (eput, toput, kolkki-nelkit, viikki-kuukit). Niissä on lisäksi pyritty ottamaan huomioon myös eritasoiset lukijat muun muassa siten,

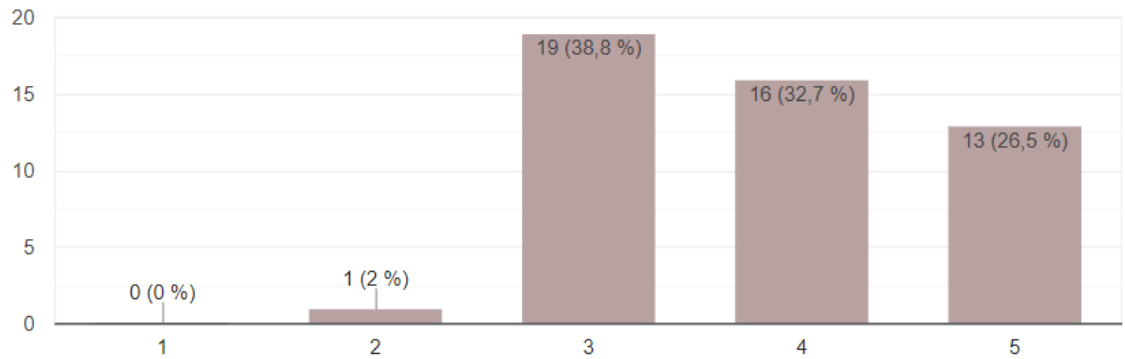
että esimerkiksi ensimmäisen ja toisen luokan oppilaiden kirjallistoihin on koottu erityisesti helppolukuista aineistoa kuten kuva- ja tavukirjoja. Varsinkin nuorempien oppilaiden osalta on tärkeää huomioida erityisesti sellaiset teokset, joissa on vähemmän tekstiä ja isoja, yksityiskohtaisia kuvia. Visuaalisten keinojen avulla lapsi todennäköisesti kiinnostuu kirjasta helpommin ja yksinkertainen teksti toimii helpompana laskuna kirjojen maailmaan.

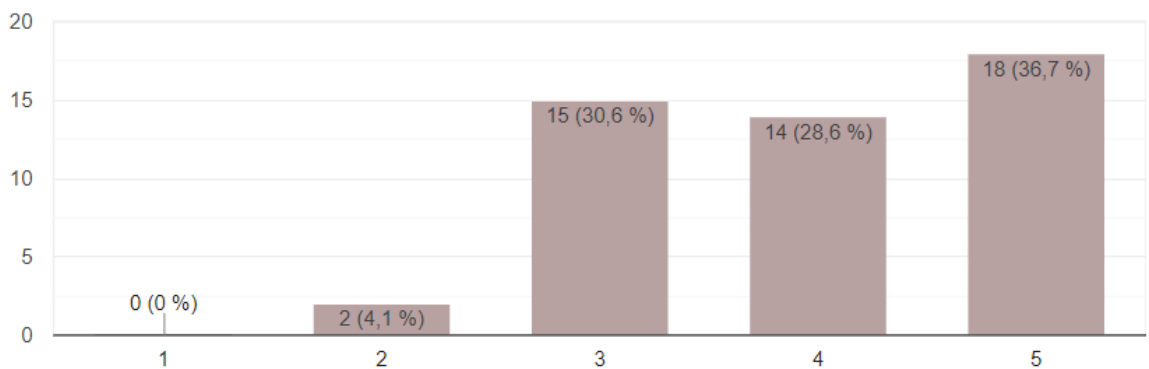
Kuvio 4. Lasten mielenkiintoa vastaavan aineiston löytäminen kirjallistoilta.

Asteikkokysymykseen (numero 8) koskien lasten mielenkiintoa vastaavan lukemisen löytymistä Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjallistoilta vastasi yhteensä 50 opettajaa. Valitessaan numeron 1 vastaaja oli ”täysin eri mieltä” tai numeron 5 valittuaan ”täysin samaa mieltä”. Vastaajista suurin osa eli 31 opettajaa oli sitä mieltä, että lapset löytävät melko hyvin omiin mielenkiinnon kohteisiinsa soveltuvaa luettavaa. 11 vastaajaa ei osannut sanoa, löytävätkö lapset omiin mielenkiinnon kohteisiinsa soveltuvaa luettavaa. Viisi (5) vastaajaa puolestaan oli asiasta eri mieltä ja kolme (3) kertoi olevansa täysin samaa mieltä siitä, että mielenkiinnon kohteita vastaavaa lukemista löytyy. Jotta jokaiselle oppilaalle löytyisi varmasti jotakin häntä kiinnostavaa luettavaa, kirjallistoille on pyritty keräämään monipuolista aineistoa erilaisista teemoista ja aihepiireistä, esimerkiksi eläimistä, urheilusta ja historiasta. Mukana on myös vuodesta ja luokka-asteesta riippuen sarjakuvia ja tietokirjoja. Joillekin vähemmän lukeville oppilaille paksummat lastenromaanit saattavat olla helppolukuisuudestaankin huolimatta raskaita lukea, jolloin on

hyvä huomioida kirjalistoissa myös väljemmän sisällön omaavia teoksia. Myös tietokirjat esimerkiksi tietystä urheilulajista saattavat innostaa erityisesti sellaisia lapsia, jotka itse harrastavat jotain.

Kuvio 5. Lukemalla lentoon -lukudiplomin vaikutus lasten lukutottumuksiin.

Kuvio 6. Lukudiplomin vaikutus lasten asenteisiin kirjastoa kohtaan

Asteikkokysymyksissä (numero 9 ja 10) vastaajia pyydettiin kertomaan, onko Lukemalla lentoon -lukudiplomin suorittaminen vaikuttanut lasten lukutottumuksiin sekä asenteisiin kirjastoa kohtaan. Valitessaan numeron 1 vastaaja oli ”täysin eri mieltä” tai numeron 5 valittuaan ”täysin samaa mieltä”. Kumpikin kysymys keräsi yhteensä 49 vastausta. Lukutottumuksia koskevan kysymyksen vastaajista 18 kertoi olleensa täysin samaa mieltä siitä, että Lukemalla lentoon -lukudiplomin on vaikuttanut positiivisesti lasten asenteisiin kirjastoa kohtaan. Tähän liittyen avoimeen kysymykseen (numero 11) asenteiden näkymisestä on vastannut 39 opettajaa, joista kolme (3) kertoi lasten lainaavan lukudiplomisuurituksen vaikutuksesta enemmän kirjoja. 11 vastaajaa kertoi lukudiplomin suorittamisen motivoineen ja innostaneen lapsia luke-

maan enemmän. Yksi vastaaja taas koki, että lukudiplomin suorittaminen oli kasvat-
tanut lasten intoa lukea sekä herättänyt hyväntahtoista kilpailullisuutta, kun kirjoja
luetaan enemmän kuin tavallisesti. Toinen vastaaja kertoi lukudiplomin onnistuneen
suorituksen saavan lapset onnellisiksi ja tyytyväisiksi ja kolmen (3) muun vastaajan
mukaan lukudiplomin monipuoliset kirjalistat olivat vaikuttaneet lisäksi myös siihen,
että lapset saattoivat lähteä lukemaan ennakkoluulottomasti myös sellaisia kirjoja,
joihin he eivät välttämättä muuten olisi tarttuneet. Yksi kysymykseen vastanneista
nosti esille huomion siitä, että on hankalaa sanoa suoraan, ovatko asenteiden muu-
tokset nimenomaan lukudiplomin kautta syntyneitä. Vaikka lukudiplomit ovatkin yksi
yleisimpiä käytössä olevista lukemaan innostamisen keinoista, eivät nekään yksi-
nään välttämättä takaa lukuinnon kasvamista.

Kirjasto on tullut tutuksi ja kynnys käydä kirjastossa on madaltunut. Toi-
minen kirjastossa ja kirjojen etsiminen on luokkani oppilailta muuttu-
nut tarkoituksenmukaisemmaksi. He ovat "kypsyneet" kirjaston käyttä-
jiksi.

Useat ovat erittäin kiinnostuneita kirjoista ja lainaavat paljon sekä ha-
luavat keväällä diplomin. Innostaa myös poikia.

Kolme vastaajaa nosti vastauksissaan esille myös sen, että lukudiplomin suoritta-
minen on lisännyt lasten kiinnostusta kirjastonkäyttöä kohtaan. Yksi heistä kertoi
lasten käyttäneen ahkerasti koulun oman pienen kirjaston ohella myös kirjastoauton
palveluita ja toinen, että lasten omaehtoiset käynnit kirjastossa olivat lisääntyneet.
Kaksi muuta puolestaan olivat huomioineet, että kirjastoon lähdetään innolla ja kir-
jastokäynnit ovat lasten parissa odotettuja. Kaksi vastaajaa kertoi, että luetuista kir-
joista oli myös herännyt keskustelua luokassa ja kirjasuosituksia käytiin läpi kave-
reiden kesken. Myös lukudiplomisuoritukseen liittyviä tehtäviä oli tehty innolla yhden
vastaajan luokassa. Kaksi vastaajaa nosti esiin huomion lukudiplomin kirjailijoista,
jotka toimivat lapsille apuna löytää omalle ikäryhmälleen ja lukutaidolleen suunnat-
tuja ja sopivia kirjoja. Vastauksissa tuli esiin myös yksi huomio siitä, että kiinnostus
lukudiplomia kohtaan oli vähäistä erityisesti vanhempien oppilaiden keskuudessa
sekä siitä, että joidenkin oppilaiden kohdalla lukudiplomin suorittaminen toimii, kun
taas toisten kohdalla vaikutukset eivät näy samalla tavalla. Oppilaita on monenlaisia
joten on selvää, etteivät kaikki innostu lukemisesta sellaisessakaan tapauksessa,
että luettavan aineiston saa valita itse.

Kolmen (3) vastaajan huomioissa tuotiin esiin huomioita siitä, että lukudiplomin suorittaminen koettiin joidenkin lasten osalta joko ylimääräiseksi ja ikäväksi tai joitakin vähemmän lukemisesta kiinnostuneita saattaa joutua hieman patistelemaan. Heistä yksi kertoi, että lukudiplomin suorittaminen saattoi lannistaa heikommin ja hitaammin lukevia lapsia ja asettaa heille paineita. Myös sillä nähtiin olevan vaikutusta, että ne lapset hyötyvät lukudiplomin suorittamisesta erityisesti, joiden vanhemmat tukivat esimerkiksi kirjastossa käymistä ja lukemista, kun taas heikommille lukijoille tukea kirjastokäyntejä, kirjojen lainaamista ja lukemista kohtaa kodin puolesta oli joko vähän tai ei ollenkaan. Kaksi vastaajaa ei osannut erikseen sanoa, miten muutokset lasten asenteissa näkyvät. Yhden vastaajan luokassa lukudiplomin suorittaminen on vaikuttanut myös siten, ettei esimerkiksi lukukappaleiden pituuksista valiteta ja kokeisiin lukeminen on lisääntynyt. Lukudiplomin suorittaminen varmasti jakaa mielipiteitä lasten keskuudessa mutta vastauksista erottuu enimmäkseen vain positiivisia puolia. Toivottavasti tämä suunta pysyy myös jatkossa ja yhä useampi oppilas innostuu lukemaan enemmän.

7.3 Lukemalla lentoon -lukudiplomin kehittäminen

Avoimeen kysymykseen (numero 12) koskien Lukemalla lentoon -lukudiplomin kehittämistä tuli yhteensä 45 vastausta. Vastaajien huomioissa korostui muutamaankin kertaan se, että kirjallisten teoksien kappalemäärää tulisi lisätä kirjastoissa, myös pienemmissä yksiköissä. Tällä varmistettaisiin se, että jokainen lapsi löytäisi varmasti jotain häntä kiinnostavaa luettavaa. Mahdollisuuksien mukaan kirjastoihin voitaisiin hankkia suurempia kappalemääriä kaikista suosituimmista kirjoista, jotta isompi oppilasmäärä pääsisi niihin käsiksi. Yhden vastaajan mukaan kirjan löytäminen kirjastosta lisäisi myös lasten onnistumisen iloa, kun he huomaavat osaavansa käyttää kirjaston luokittelua. Aineiston lisäämiseen liittyviä huomioita olivat myös haastavampien kirjojen lisääminen kirjastoille. Toinen tätä hieman sivuava huomio oli toisen vastaajan ajatus siitä, että kirjastoille voitaisiin merkitä aineistoa vaikeustason mukaan (esimerkiksi tähtiluokituksella helppo, jonka tyyppiset kirjat sisältäisivät paljon kuvia ja helpommin luettavaa tekstiä, keskitaso, taitava lukija). Yksi vastaaja toivoi lasten toiveiden huomioimista kirjallisten aineistoa valittaessa ja toinen

nosti esille myös viidennen ja kuudennen luokan oppilaat, jotka haluaisivat itse päästä vaikuttamaan kirjallisten sisältöihin.

Olen käyttänyt Lukemalla lentoon -lukudiplomia 1-4lk:lla tämän jälkeen siirrytty vähän erilaisiin kirjaprojekteihin. Jotkut paljon lukevat oppilaat ovat halunneet jatkaa diplomin suorittamista vielä 5-6lk:lla. Heikommat lukijat ovat kokeneet diplomin vievän lukuhalun.

Osa vastaajista toivoi lukudiplomin yhteyteen myös erilaisia kirjaston laatimia tehtäviä, joiden sisältö liittyisi luettaviin kirjoihin. Lukemalla lentoon -lukudiplomin suoritustapa on pääosin opettajien päätettävissä, mutta kirjasto voisi mahdollisuuksien mukaan ehkä koota eri luokka-asteille soveltuvat pienet luokkakohtaiset tehtäväpaketit, joihin liittyä esimerkiksi ”rasti ruutuun”-tyyppisiä tehtäväkokonaisuuksia sekä lyhyitä sanallisia tehtäviä luetuista kirjoista. Muutama vastaaja otti myös esiin joitakin ajatuksia koskien lukudiplomin suoritusta. Luettuun aineistoon perustuvien tehtävien ohella diplomisuoritukseen voitaisiin lisätä myös erilaisia toiminnallisia tehtäviä, esimerkiksi käynnit itselle vieraammassa kirjastoissa. Tehtäviä toivottiin myös suoritettavaksi verkkoon. Lasten ja nuorten tuntemat suositut ”tubettajat” eli videoblogaajat voisivat myös toimia kirjojen suosittelijoina. Tällöin innostus lukemiseen saattaisi syttyä herkemmin myös niiden lasten keskuudessa, jotka eivät muuten innostu lukemisesta.

Kirjastoissa Lukemalla lentoon -lukudiplomia voitaisiin tuoda yhä näkyvämmiin esille myös siten, että kirjallisten aineistoa pyrittäisiin keräämään kirjastoissa yhteen paikkaan ja asettamaan kirjat esille kansipuoli ylöspäin koska kansi todennäköisesti houkuttelee lapset tarttumaan kirjaan pelkkää nimeä tehokkaammin. Näihin lukudiplomihyllyihin voisi myös sisällyttää lyhyitä kuvauksia kirjoista, jotka myös todennäköisesti kasvattaisivat kiinnostusta niitä kohtaan. Lyhyitä kuvaustekstejä ehdotettiin myös Keski-kirjastojen Lukemalla lentoon -lukudiplomin verkkosivuille. Kaksi vastaajaa nosti lisäksi esiin myös nykyisistä listoista puuttuvat hyllypaikat. Kun hyllypaikkoja ei ole ilmoitettu kirjallistoissa, aineiston löytäminen kirjastosta on hankalaa ja aikaa vievää.

Kolmessa vastauksessa pohdittiin digitaalisten lisäominaisuuksien mukaanottoa. Mahdollisuuksien mukaan lukudiplomin suorittamiseen voitaisiin ottaa mukaan jonkinlainen sovellus, johon lukija voi merkitä oman etenemisensä ja johon voisi liittyä

erilaisia hauskoja tehtäviä, joista opettaja antaisi pisteitä. Yksi vastaaja näki, että tällainen saataisi innostaa erityisesti poikia. Tänä päivänä Internet ja erityisesti erilaiset mobiilisovellukset ovat erittäin suosittuja varsinkin lasten ja nuorten keskuudessa, joten tällainen ”pelillistäminen” saattaisi todellakin herättää kiinnostusta lukemista ja kirjoja kohtaan. suorittamiseen toivottiin myös yhden vastaajan taholta hieman kevyempää ja vähemmän sidottua otetta siten, ettei olisi niin tarkkaa, montako kirjaa kustakin ryhmästä pitää lukea.

Kaksi vastaajaa toivoi, että lukudiplomin kirjalistat saisi tulostettua helposti vihkoksi tai yksisivuiseksi kokonaisuudeksi. Toinen lisäksi totesi, että kirjalistojen nimiä tulisi yksinkertaistaa ja jättää pois sekavilta tuntuvat nimet, jotka voitaisiin korvata esimerkiksi sellaisilla termeillä kuin kuvakirjat, tavukirjat, sarjakirjat, klassikot ja tietokirjat. Myös verkosta löytyvään lukudiplomin todistus pohjaan toivottiin kahdessa vastauksessa parannuksia siten, että sitä pystyisi edellisvuosien tapaan muokkaamaan. Yhdessä vastauksessa verkosta löytyvät kirjalistat koettiin myös sekaviksi ja niiden asetteluun toivottiin selkeyttä.

Jotenkin enemmän tasa-arvoa tukevaksi. Nyt se valitettavasti nostaa kotien eriarvoisen tuen esille. Teetän lukudiplomin vapaaehtoisena jo kolmatta vuotta tästä syystä. Yksi vaihtoehto on tehdä lukudiplomia vain koulussa lukutunneilla niin että ope lainaa kirjastosta kasan kirjoja luokkaan.

7.4 Yhteistyö koulun ja kirjaston välillä

Avoimeen kysymykseen (numero 13) koskien kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä vastasi yhteensä 76 opettajaa. Heistä useampi (16 opettajaa) mainitsi erikseen yhteistyön olevan joko hyvää ja/tai erittäin hyvää. Yksi vastaaja kertoi lisäksi kokevansa heidän olevan aina tervetulleita kirjastossa käydessään. Yhteistyötä kirjaston kanssa pidettiin tärkeänä, hyödyllisenä sekä toimivana. Joissakin vastauksissa toivottiin yhteistyötä vielä lisättävän nykyisestä esimerkiksi siten, että kirjastolta vierailtaisiin enemmän kouluilla, sillä isomman ryhmän kanssa kirjastoon lähteminen voi olla hankalaa. Jyväskylän ulkopuolisissa kunnissa yhteistyö näkyy esimerkiksi siten, että kirjastolta tuodaan koulutaksilla luokkaan kirjakassi noin kuukauden välein. Yksi vastaaja kertoo käytössä olevista luokkakorteista, joilla lainataan yhteistä luettavaa

luokkaan. Tällöin lapsella ei ole pakko olla omaa kirjastokorttia. Sama vastaaja kertoo myös, että lasten tuottamista kuvaamataidon töistä on koottu näyttelyitä kirjaston tiloihin vuosittain ja lasten kanssa on myös osallistuttu satutuntien kuuntelemiseen. Yhdestä vastauksesta käy ilmi, ettei yhteistyötä kirjaston ja koulun välillä juuri ole mutta tapoja, miten tämä näkyy, ei vastauksessa eritellä.

Paikkakuntamme kirjasto on ollut aktiivinen ja järjestänyt säännöllisesti toimintaa kouluille.

Se on hyvää. Kirjastoauto käy pihassa kahtena päivänä viikossa. Kirjasto kerää pyydettäessä meille n. 50 kirjan laatikon diplomikirjoista. Kirjojen kerääminen takaisin oppilailta on aina oma shownsa, johon kirjastohenkilökunta suhtautuu ymmärtävästi ja hyvässä hengessä.

Kehittämissuhteiksi lasten lukemaan innostamiselle annetaan paljon erilaisia vaihtoehtoja. Esimerkiksi pienimpien lasten kanssa voi olla hankalaa lähteä kauempana sijaitsevaan kirjastoon, jolloin voitaisiin kutsua kirjavinkkari tai satusetä- tai tati vierailemaan koululle. Kirjavinkkaukset mainittiin useammassa vastauksissa ja niiden määrää toivottiin lisättävän huomattavasti nykyisestä, esimerkiksi useamman kerran lukuvuodessa. Kirjavinkkaukset voisi mahdollisuuksien mukaan ottaa myös osaksi vanhempainiltoja. Lukudiplomin suorittamista ajatellen yksi keino voisi olla myös erillinen hylly kirjaston tiloissa, johon on kerätty kirjastoilla olevaa aineistoa helpommin löydettäväksi.

Kirjastohenkilökunta suhtautuu myönteisesti luokkiin, jotka tulevat hakemaan lukemista ja osaa suositella ikätasoon sopivia kirjoja.

Erinomaista! Kirjastoista löytyy asiantuntijuutta, innostuneisuutta, palveluhalua ja heiltä löytyy myös uusia ajatuksia siitä, miten kirjasto voisi olla läsnä lasten ja kuntalaisten elämässä.

Hyvä, että yhteistyötä on! Lapset pitäisi saada useammin kirjastoon, ohjatustikin oppimaan mistä mitään löytyy. Jos kirjasto on lähellä, opet viemään lapsia useammin suoraan kirjastoon ja kirjastoautot koulujen pihoihin, jos kirjastot kaukana.

Yksi vastaaja kertoi hyvin suunnitellusta kirjastovierailukokemuksesta, johon oli sisällytetty myös innostavaa tekemistä. Vastaaja toivoi, että mikäli kirjaston henkilökunnan taholta valmistellaan jotain vastaavaa enemmänkin, olisi mahdollisimman

monella lapsella mahdollisuus päästä nauttimaan siitä. Jokaiselle vuosiluokalle voitaisiin suunnata vuosittain joku oma juttunsa, joka soveltuisi kulttuurin opetussuunnitelman sisältöön. Yksi vastaaja kertoo, että kirjaston ja koulun välinen yhteistyö on toiminut myös lukemaan innostavana ja motivoivana tekijänä myös heikommin lukuvien osalta. Yhden vastauksen perusteella kirjaston kanssa tehtävän yhteistyön on nähty myös toimivan ideoiden antajana sekä toimivan yhtenä tiedonhankkimiskanavana oppilaille. Kirjaston ja koulun välinen yhteistyö hyödyttää monella tavalla molempia osapuolia, joten mahdollisuuksien mukaan sen määrää tulisi lisätä kunnasta riippumatta jokaisen koulun ja kirjaston resurssien rajoissa.

Erittäin toimivaa. Kirjastomme sijaitsee lähellä koulua, joten sinne on helppo mennä. Kirjavinkkaukset ovat mukava juttu.

Meillä yhteistyö on sitä, että saamme kirjastolta kirjapaketteja pyydetäessä lainaan luokalle. Myös kirjastoauto käy koulun pihassa vuorovierailin. Tämä yhteistyö on toiminut ihan sujuvasti.

Yhteistyön lisäämistä ja mahdollista kehittämistä toivottiin neljässä vastauksessa, joista toisessa toivottiin myös kirjaston henkilökunnan vierailevan enemmän kouluilla ja lisättävän lähikirjastossa käynnin osaksi kulttuuriopetussuunnitelmaa. Kolmessa vastauksessa tuotiin esille kirjastoauton vierailut koulun alueella. Yksi vastaaja kertoi kirjastoauton käynnin olevan tärkeä tapahtuma ja auttavainen ja ystävällinen henkilökunta auttaa mielellään lapsia niin kirjavalinnoissa kuin aineiston varamisessakin. Kaksi vastaajaa kertoi yhteistyötä olevan paljon muun muassa sen vuoksi, että koulu ja kirjasto sijaitsevat samassa rakennuksessa. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille myös ilahtunut huomio siitä, että on olemassa kirjaston kaltainen organisaatio, jonka palveluja hyödyntää.

Olemme etuoikeutettuja, koska kirjasto on saman katon alla koulun kanssa. Sekä lapset että aikuiset arvostavat tätä. Yhteistyö toimii hienosti.

Se on todella tärkeää ja hieno juttu!! En luopuisi siitä mistään hinnasta. Parasta yhteistyötä.

7.5 Koulujen ja kirjaston yhteistyön lisääminen

Kaikenlainen monipuolinen yhteydenpito ja yhteistyö tekee kirjastoa tutummaksi ja innostaa myös lukemiseen.

Avoimeen kysymykseen (numero 14) koskien koulujen ja kirjaston yhteistyön lisäämistä vastasi yhteensä 70 opettajaa. Heistä 16 oli sitä mieltä, että yhteistyö on nykyisellään riittävää tai ettei sitä ole tarpeen lisätä. 11 vastaajaa toivoi kirjavinkkausten määrän lisäämistä. Yksi vastaaja ehdotti, että kirjavinkkaaja vierailisi vuosittain koululla esittelemässä kirjoja eri luokka-asteille ja toinen ehdotti kirjavinkkausten ottamista mukaan myös vanhempainiltoihin. Tämä voisikin olla hyvä mahdollisuus antaa vanhemmille hieman kuvaa siitä, minkälaisia kirjoja heidän lapsensa saattaisivat innostua lukemaan. Yksi vastaaja kertoi hyödyntävänsä mielellään kirjastohenkilökunnan ammattitaitoa kirjavinkkausten ohella myös esimerkiksi pajojen, satutuntien ja vastaavanlaisen toiminnan kautta. Kirjavinkkausten ohella myös luokkien käytävissä olevat kirjalaatikot ja kirjapaketit toistuivat muutamassa vastauksessa. Aineistoon liittyvissä huomioissa nousi esiin kaksi vastausta siitä, että kirjastoissa tulisi varmistaa se, että varsinkin suosittuja kirjoja on tarpeeksi ja niiden löytäminen on helppoa. Monipuolinen tarjonta oli myös toivottavien asioiden listalla. Varsinkin kaikista suosituimpien kirjojen kohdalla kappalemääriä tulisi resurssien rajoissa lisätä aikaisemmasta, jotta mahdollisimman moni pääsisi lukemaan varmasti itseään kiinnostavaa aineistoa. Lasten kohdalla kun suositut aiheet ja teemat ovat usein ne eniten vaikuttavat tekijät, jotka määrittävät sen, mihin kirjaan tartutaan.

Koulut ottavat tarjonnan mieluusti vastaan, jos kirjasto vain pystyy vielä lisää järjestämään.

Esim. oppilaitokset voisivat tehdä kirjastojen kirjoja hyödyntävää projektia koulujen kanssa lähtien vaikka innostavasta kirjavinkkauspäivästä/-tunnista.

Viisi vastaajaa otti vastauksissaan esille sen, että kirjastojen taholta voitaisiin jalkautua enemmän kouluille, myös syrjäisemmillä alueilla sijaitseville kouluille. Yhden vastaajan mukaan kirjastoon lähteminen ison lapsiryhmän kanssa voi olla haastavaa, jolloin kynnyksensä lähteä kirjastoon nousee. Toinen vastaaja ehdotti, että kirjaston

tiloja voitaisiin hyödyntää opetuksessa koulupäivän aikana. Yksi vastaaja myös toivoi, että kirjastosta voitaisiin saada henkilökuntaa auttamaan koulukirjastojen kuntoon laittamisessa ja näin toimimaan yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa. Vierailuja toivottiin myös toiseen suuntaan ja esimerkiksi yksi opettaja toivoi toista ohjattua vierailukäyntiä kirjastossa nimenomaan ensimmäiselle luokalle. Kirjaston resurssien rajoissa järjestettävät ohjatut vierailukäynnit erityisesti koulunsa aloittaneiden luokille voisivat olla yleinen käytäntö kirjaston ja koulun välisessä yhteistyössä. Tällöin kirjasto tulisi tutuksi kaikille, myös niille lapsille, joiden vanhemmat eivät itse joko ehdi, halua tai pysty käyttämään lasta säännöllisesti kirjastossa.

Kirjastot voisivat tiedottaa aktiivisesti opettajille lukuharrastusta edistävästä palveluistaan, kuten Lukemalla lentoon -diplomista yms. Jos kirjastoissa on hankittuna jotakin nuortenkirjaa useita kappaleita (koko luokalle), siitä olisi hyvä tietää. Tällaiset koko luokan yhdessä luettavat kirjat olisivat joskus mielenkiintoisia projekteja, jos kirjaston henkilökunta käyttäisi asiantuntemustaan ja osaisi tilata koko luokalle hyvää nuortenkirjaa, josta suurin osa pitäisi.

Kirjailijavierailut ovat niin kalliita, että olisi hyvä lyödä hynttyyt yhteen ja jakaa kustannukset.

Yksi vastaaja toivoi erityisesti pienempien oppilaiden lukudiplomikirjoja tuotavan enemmän esille kirjaston tiloissa. Tällä tavoin kirjat löytyisivät helpommin sekä lasten itsensä että myös heidän vanhempiansa toimesta, mikäli vanhemmat sattuvat vierailemaan itse kirjastossa lainaamassa lukudiplomikirjoja lapsilleen ilman näiden läsnäoloa. Yhdessä vastauksessa esitettiin myös toive siitä, että kirjaston aukioloaikoja muokattaisiin palvelemaan entistä paremmin koulua olemalla auki koko koulupäivän ajan tai edes siten, että opettaja voisi käyttää itse luokkaa kirjastossa. Mikäli kirjaston resurssit sallivat, aukiolotunteja voitaisiin räätälöidä koulujen käyttöön siten, että opettajilla olisi mahdollisuus tuoda lapsia kirjastoon esimerkiksi tuntia ennen kuin kirjasto avataan muille asiakkaille. Hieman tähän liittyen toisessa vastauksessa toivottiin myös kehitettävän kirjastoon iltapäiväkäyttöön soveltuvia lukupaikkoja. Kolme vastaajaa näki, että yhteistyötä voisi parantaa mutta resurssit ja aika saattavat muodostua esteeksi varsinaisille toimille. Kirjastoihin toivottiin yhden vastaajan toimesta myös lisää kirjasarjoja, jotka mahdollistavat saman kirjan lukemisen koko luokan kesken. Saman kirjan lukeminen mahdollistaa sen, että jokainen lukee yhtä paljon mutta tällöin vastaan voi tulla myös se ongelma, että harvemmin lukevat

saattavat kokea valinnanvapauden puutteen rajoittavana tekijänä. Yksi opettaja huomioi lisäksi sellaisen seikan, että kirjojen lukemisen ohella oppilaille voitaisiin järjestää myös nukketheateriesityksiä ja satutunteja. Varsinkin satutunteja voitaisiin soveltaa myös oppilasvetoisesti.

7.6 Kirjasto lasten lukemaan innostajana

55 vastaajaa vastasi avoimeen kysymykseen (numero 15) koskien kirjastojen lisämahdollisuuksia edistää lasten lukemaan innostamista. Heistä kahdeksan (8) otti vastauksissaan esille kirjavinkkaukset tai kirjaesittelyt niin koulujen omissa tiloissa kuin kirjastossakin. Yksi vastaaja nosti myös esiin satusetien- ja tätien vierailut koululla, sillä erityisesti pienempien lasten kanssa kirjastoon lähteminen voi olla haastavaa. 11 vastaajaa nosti esille erilaiset teemapäivät, tapahtumat ja tempaukset sekä erilaiset muut perheille suunnatut tilaisuudet, jotka saattaisivat kiinnostaa lapsia ja innostaa heitä tulemaan kirjastoon. Teemapäiviin voisi ottaa mukaan esimerkiksi jonkun lapsille tutun kirjasarjan tai huomioida tapahtuman ohjelmassa ja muussa sisällössä jonkun juhlan tai pyhäpäivän, esimerkiksi halloweenin tai joulun. Kirjaston tapahtumia voitaisiin yhden vastaajan mukaan tuoda mahdollisuuksien mukaan myös kouluille. Em. ohella myös kirjaston muut erilaiset projektit saattaisivat houkutella lapsia kirjastoon, esimerkiksi kampanjat, joissa ”jokainen voittaa jotakin”. Kirjastot järjestävät monipuolisesti erilaisia tapahtumia ympäri vuoden mutta vastaajienkin huomioissa ilmi tulleet huomiot tapahtumien viemisestä kouluille olisivat varmasti erittäin hyvä keino tehdä kirjaston palveluja yhä tunnetummaksi erityisesti sellaisille lapsille, jotka eivät käytä aktiivisesti kirjastoa tai sen palveluita.

Lukudiplomien suorittamista helpottaisi vielä, jos diplomikirjoja olisi kerätty vaikka erilliselle hyllylle. Silloin vastahakoisten tai muuten etsintätaitoiltaan heikompien oppilaiden olisi helppo löytää monenlaista luetavaa ja taas laskisi kynnyks ottaa kirja käteen.

Netissä kirjavinkkausta ym. esittelyvideota (jokin oppilaitos voisi ottaa projektikseen, opinnäytetyöksi, kurssisuorituksiksi); voisi suoraan koululta katsoa pitkin Suomea. Satujen lukemista ääneen netissä.

Kirjavinkkausten ohella kuusi vastaajaa nosti esille kirjaston henkilökunnan vierailut kouluilla, joiden yhteydessä lapsille esiteltäisiin uusia kirjasarjoja sekä eri ikäryhmille soveltuvaa aineistoa. Yksi vastaaja kertoi, että tällaiset vierailut ovat rohkaisseet lapsia kysymään lukuvinkkejä kirjoja esittelevältä kirjastoammattilaiselta. Yksi vastaaja huomioi myös mahdollisuuden lukea pieniä pätkiä ääneen esiteltävistä kirjoista. Esille nostettiin myös kirjailijavierailut kahden vastaajan toimesta, kolmas ehdotti tämän ohella myös satutuntien pitämistä niin kirjastolla kuin koulullakin. Varsinkin kirjavinkkauksissa on tavallista, että kirjavinkkari lukee lyhyen tekstinäytteen esittelemästään kirjasta. Tällä tavoin lapsia saatellaan mukaan kirjan tunnelmaan ja kun on jo etukäteen vähän tiedossa mitä kirjassa tapahtuu, kynnys lukea kirja itse loppuun ei välttämättä ole niin korkea kuin jos kirjaan lähtisi tutustumaan ilman minikäänlaisia taustatietoja. Lukunäytteet tarjoavat lisäksi kokemuksia myös kirjavinkkarille itselleen kun hän voi esittelemänsä aineiston perusteella omaksua erilaisia lukutapoja.

Tekemällä kirjastosta tapaamispaikka tai olohuone, josta tulee tuttu paikka ja jossa viihdytään. Vierailijoiksi nuorten esikuvia puhumaan kirjojen ja lukemisen puolesta. Laulujen sanoista voisi löytyä jotain tarttumapintaa?

Neljä vastaajaa ehdotti myös mahdollisuutta järjestää lapsille suunnattuja lukukerhoja- tai piirejä, joissa keskusteltaisiin luetuista kirjoista. Yksi vastaaja tosin epäili, että tällaiseen toimintaan osallistuisivat todennäköisesti vain aktiivisemmat ja innokkaammat lukijat. Kirjastoon houkuttelemiseksi ehdotettiin lisäksi myös nukketeatteria sekä tehtäväratoja, joita voisi yhdistellä tiedonetsintään. Kirjoihin liittyvistä kerhoista on kirjoitettu esimerkiksi teoksessa ”Kerhosta lukukipinä: opas lukemisessa tukea tarvitsevien lasten lukemaan innostamiseen (Tuisku 2015). Kun lukeminen perustuu vapaaehtoisuuteen, kirjaan tarttuminen ei välttämättä tunnu niin pelottavalta tai ikävältä. Kerhotoiminta on myös tuttua erityisesti pienemmille lapsille, joten tällainen toimintamalli lukemaan innostamisen välineenä voisi olla hyvä keino edistää lasten lukuharrastusta.

Lasten houkuttelu kirjastoon on haastavaa. Mielestäni juuri siksi koulusta tehdyt yhteiset retket kirjastoon ovat tärkeässä roolissa. Kun vielä siellä tehdään jotain mielenkiintoista ja mukavaa, voi se houkutella vapaa-ajallakin kirjastoon ja kirjojen pariin :)

Kirjastot varmasti tekevät oman osansa. Lukemisen merkitystä ei voi korostaa liikaa erityisesti tällaisena aikana, kun kaikki - jopa täällä koulumaailmassa - pyritään lykkäämään koneilla tehtäväksi.

Yhdessä vastauksessa toivottiin ystävällisempää ja iloisempaa asennetta kirjaston taholta. Asiakaspalvelutehtävissä yksi tärkeimpiä asioita on muistaa asiallinen ja ystävällinen käytös, myös huonompina päivinä. Yksikin negatiivisempi kokemus saattaa vaikuttaa siihen, että asiakas ”äänestää jaloillaan”, eikä enää välttämättä palaa kirjastoon toista kertaa. Yksi vastaaja kertoi olevansa sitä mieltä, että lasten lukemaan innostamisen tulisi lähteä enemmän kotoa ja olla siten enemmän kotiväen huolehdittavissa. Hän myös toivoi, että koulukirjastot olisivat parempia. On totta, että lapsi saa ensimmäisen tutustumispintansa kirjoihin ja lukemiseen kotoa mutta myös koululla on tässä asiassa iso rooli, erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa vanhemmat eivät lapsen kasvettua tiettyyn ikään välttämättä enää lue heille tai heidän kanssaan.

Kyselyssä oli lisäksi vielä ylimääräinen avoin kysymys (numero 16), jossa vastaajaa pyydettiin kertomaan hänen opettamansa luokka-aste. Tämän kysymyksen avulla pyrittiin saamaan näkökulmaa siihen, suoritetaanko Lukemalla lentoon -lukudiplomia erityisesti jollain tietyllä luokka-asteella (kysymys numero 5). Opetettavaa luokka-astetta koskevaan kysymykseen vastasi yhteensä 81 opettajaa.

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

Kysely nosti esiin monenlaisia huomioita, joita voisi hyödyntää tulevina vuosina Lukemalla lentoon -lukudiplomia kehitettäessä. Erityisesti lukudiplomiin liittyvää tiedottamista tulisi lisätä runsaasti, jotta mahdollisimman moni opettaja pääsisi hyödyntämään lukudiplomia omassa opetuksessaan. Erityisesti Jyväskylän ulkopuolisissa kunnissa esille tullut vähäinen Lukemalla lentoon -lukudiplomin tuntemus kertoo, että kirjastojen tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa enemmän kontaktia kouluihin. Toisaalta juuri Jyväskylän pääkirjaston voi olla hankalaa lähteä suoraan kannustamaan muita Keski-Suomen kuntien opettajia mutta mainontaa voisi ehkä ohjata ja ulkoistaa siten, että Jyväskylän kirjaston päästä oltaisiin yhteyksissä eri kuntien kirjastoihin, jotka ottaisivat edelleen yhteyttä kouluihin ja opettajiin. Mikäli yksittäiset opettajat niin Jyväskylästä kuin sen ulkopuoleltakin eivät olisi kiinnostuneita suorittamaan lukudiplomia sellaisenaan omissa luokissaan, voisi heille painottaa myös vaihtoehtoisia tapoja lukudiplomin suorittamiseen ja että lukudiplomia on mahdollista soveltaa myös jokaisen sopivaksi katsomalla tavalla, esimerkiksi sallimalla lasten lukea myös kirjallisten ulkopuolisia kirjoja.

Monissa vastauksissa nostettiin esille myös kirjavinkkaukset. Kirjavinkkareiden vierailuja toivottiin lisättävän niin koulun omissa tiloissa kuin kirjastoissakin. Kirjavinkkausten avulla lapset saavat konkreettisia vinkkejä omalle ikäryhmälleen soveltuvasta aineistosta ja kynnys tarttua kirjaan saattaa madaltua, kun oppilaat saavat kirjojen esittelyn kautta jo jonkinlaista kuvaa aineistoista. Kirjaston ja koulun välinen yhteistyö nähtiin myös tärkeänä asiana ja moni vastaaja koki oman kirjastonsa taholta saadun yhteistyön joko hyväksi tai erittäin hyväksi. Vierailukäynnit nähtiin hyvänä tapana tutustuttaa lapsia kirjastoon ja sen palveluihin, mutta myös kirjaston taholta suunnattuja vierailuja kouluille toivottiin. Lukemalla lentoon -lukudiplomin kirjallisten aineiston löytämisen helpottamiseksi kirjastoissa nostettiin useaan kertaan esille erilliset hyllyt, johon koottaisiin eri ikäryhmille suunnattua aineistoa. Tämä paitsi lisäisi mielenkiintoa kirjoja kohtaan, kun kirjoista näkee ensivilkaisulla kannen, mutta myös helpottaisi esimerkiksi vanhempien työtä heidän etsiessä kirjoja lapsilleen. Lukudiplomihyllyihin voisi myös koota lyhyitä kuvauksia kirjoista, jotka niin ikään toimisivat houkuttimena tarttua kirjaan.

Tähän opinnäytetyöhön oli alun perin tarkoitus sisällyttää myös kirjastoammattilaisten näkökulmaa Lukemalla lentoon -lukudiplomista. Tämä voisikin olla yksi jatkotutkimusaihe, jossa pyrittäisiin kyselylomakkeen kautta kartoittamaan esimerkiksi kirjastoilla olevien aineistojen lainausmääriä sekä vaikuttaako lukudiplomin suorittaminen esimerkiksi lasten tapoihin käyttää kirjastoa. Myös lapsilta itseltään voisi olla mielenkiintoista saada jonkinlaista mielipidettä lukudiplomista ja sen suorittamisen herättämistä ajatuksista sekä yleisesti lukuharrastuksesta. Lukemaan innostaminen yleensä on tänä päivänä erityisen tärkeä aihe, kun yhä useampi lapsi kiinnostuu kirjojen sijaan esimerkiksi mobiilipeleistä, jolloin kirjojen lukeminen jää vähäisemmälle huomiolle. Lasten lukutaidon rapistumisen herättämä huoli on myös aina silloin tällöin toistuva aihe median eri kanavissa eikä aiheesta voi puhua liikaa, kun kyseessä on asia, joka vaikuttaa voimakkaasti muun muassa opiskelu- ja työpaikan saamiseen, muista elämän osa-alueista puhumattakaan.

Tutkimuksen osana olleeseen kyselyyn olisi voinut ehkä myös sisällyttää pari lisäkysymystä. Esimerkiksi kyselyn alussa ollut pohjustava kysymys lasten lukutaidosta verrattuna aikaisempaan olisi voinut pitää sisällään jatkokysymyksen, jossa opettajat olisivat voineet avata omia näkemyksiään syistä, jotka ovat vaikuttaneet lukutaidon parantumiseen/heikkenemiseen/yms. Tutkimuksen aineistonkeruun valinta oli alusta alkaen selvä mutta jälkeempään mietittynä olisi voinut olla mielenkiintoista päästä myös haastattelemaan luokanopettajia Lukemalla lentoon -lukudiplomin ja lasten lukemaan innostamisen tiimoilta. Kysely osoittautui kuitenkin helpommaksi aineistonkeruumenetelmäksi, sillä tapaamisten sopimisten kanssa ongelmaksi olisivat voineet muodostua niin välimatkat kuin aikakin. Verkkokysely mahdollisti isomman vastausjoukon saavuttamisen ja opettajat saattoivat hoitaa kyselyyn vastaamisen silloin, kun se heidän aikatauluihinsa parhaiten sopi. Haastattelujen kanssa ongelmaksi olisi voinut muodostua myös se, että oma aikansa olisi mennyt selvittää, ketkä opettajista tuntevat Lukemalla lentoon -lukudiplomin entuudestaan ja ketkä vastaavasti eivät.

LÄHTEET

- Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! – Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Heikkilä, T. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. Kvantitatiivinen tutkimus. [Viitattu 4.11.2018]. Saatavana: <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUS-TUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Heikko lukutaito voi johtaa syrjäytymiseen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Lukukeskus. [Viitattu 4.11.2018]. Saatavana: <http://www.lukukeskus.fi/heikko-lukutaito-voi-johtaa-syrjailyymiseen/>
- Heiniö, H. Ei päiväystä. Lukukoiratoimintaa Kaarinan kirjastossa. [Verkkosivu]. Lukukoiratoiminta. Kaarina. [Viitattu 18.4.2018]. Saatavana: https://www.kaarina.fi/kirjasto/lapsetjanuoret/fi_FI/tartu_tassuun/
- Heinonen, A. 2011. Kirjastokasvatusta ja mediakasvatusta – katsaus kirjaston ja koulun yhteistyöhön. Orivesi.
- Helmet. 13.10.2017. Lukukoirat Börje ja Bruno. [Verkkosivu]. Helsinki. [Viitattu 17.4.2018]. Saatavana: [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ ja_ palvelut/Tapiolan_kirjasto/Kirjaston_ palvelut/Lukukoirat_Borje_ ja_ Bruno\(28237\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ ja_ palvelut/Tapiolan_kirjasto/Kirjaston_ palvelut/Lukukoirat_Borje_ ja_ Bruno(28237))
- Helovuori, M. 2016. 100 syytä lukea. Helsinki. Avain.
- Herkman, J & Vainikka, E. Lukemisen tavat. 2012. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Hirsjärvi, S. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uud. p. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Ikonen, K. 2015. Lukuinto-opas – Lukumotivaatiota ja monilukutaitoa koulun ja kirjaston yhteistyönä. Oulu. Erweko, Oy.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.
- Kennelliitto. Ei päiväystä. Lukukoirat. [Verkkosivu]. Kennelliitto. [Viitattu 17.4.2018]. Saatavana: <https://www.kennelliitto.fi/koirat/lukukoirat>
- Keski-kirjastot. Ei päiväystä. Lukemalla lentoon 2017-2018. [Verkkosivu]. Jyväskylä. [Viitattu 25.3.2018]. Saatavana: <https://www.keskikirjastot.fi/web/arena/lukudiplomi>

Keski-kirjastot kartalla. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Keski-kirjastot. [Viitattu 20.11.2018]. Saatavana: <https://www.keskikirjastot.fi/web/arena/kirjastot>

Keski-Suomen kunnat. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Keski-Suomen liitto. [Viitattu 20.11.2018]. Saatavana: <https://www.keskisuomi.fi/kunnat>

Kirjailija joka kouluun. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Lukukeskus. [Viitattu 11.11.2018]. Saatavana: <http://www.lukukeskus.fi/kirjailija-joka-kouluun/>

Kirjailijavierailu lukuinnostuksen lisääjänä – Oppilaiden näkemyksiä Kirjailija joka kouluun -vierailuista. 27.1.2015. [Verkkosivu]. Mediakasvatus. [Viitattu 11.11.2018]. Saatavana: <https://mediakasvatus.com/julkaisu/kirjailijavierailu-lukuinnostuksen-lisaaiana-oppilaiden-nakemyksia-kirjailija-joka-kouluun-vierailuista/>

Kirjavinkkaus. 14.9.2016. Kirjavinkkaus? [Verkkosivu]. Louna-kirjastot. [Viitattu 26.11.2018]. Saatavana: <http://www.lounakirjastot.fi/blogi/?blogid=1051&news-title=Kirjavinkkaus%3F>

Kirjavinkkaus. Ei päiväystä. Kirjavinkkaus. [Verkkosivu]. Lukuinto-ideapankki. [Viitattu 3.11.2018]. Saatavana: <http://www.lukuinto.fi/ideapankki/kirjallisuus-ja-lukeminen/kirjavinkkaus.html>

Kultus. Ei päiväystä. Kirjailijavierailut. [Verkkosivu]. Kultus – Oppimisen kulttuurikalenteri. [Viitattu 17.4.2018]. Saatavana: <https://www.kultus.fi/fi/tapahtumat/4215/kirjailijavierailut>

Kunnari – Lumoava lukupiiri. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Lähtölaskenta lukuharrastukselle. [Viitattu 19.11.2018]. Saatavana: <https://kunnarilukudiplomi.fi/>

Laatusuositus yleisten kirjastojen lukukoira toimintaan. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Kirjastot.fi. [Viitattu 23.5.2018]. Saatavana: <http://www.kirjastot.fi:8080/sites/default/files/ancmt/Lukukoira toiminnan laatusuositus 2016.pdf>

Linna, H. 2012. Lukijaksi! Alkuopetuksen kirjallisuuskasvatus. Helsinki. Sanoma Pro.

Lukemalla lentoon 2017–2018. Ei päiväystä. Lukudiplomi. [Verkkosivu]. Keski-kirjastot. [Viitattu 22.5.2017]. Saatavana: <https://www.keskikirjastot.fi/web/arena/lukudiplomi>

Lukudiplomi innostaa lukemaan! Ei päiväystä. [Verkkoartikkeli]. Keski-kirjastot. [Viitattu 22.5.2018]. Saatavana: <https://www.keskikirjastot.fi/documents/785767/834615/MikaLukudiplomi/13f09d4e-112b-4430-b5f2-4ad6882e8faa>

Lukudiplomi innostaa lukemaan! Ei päiväystä. [Verkkoartikkeli]. Jyväskylän kaupunginkirjasto. [Viitattu 26.11.2018]. Saatavana: <http://www3.jkl.fi/kirjasto/lukudiplomi/info.htm>

Lukudiplomin suorittaminen. 20.8.2018. [Verkkosivu]. Helmet. [Viitattu 4.11.2018]. Saatavana: [http://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Kirjastossa/Lukudiplomit\(343\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Kirjastossa/Lukudiplomit(343))

Lukuhetki. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Keski-kirjastot. [Viitattu 26.11.2018]. Saatavana: <https://www.keskikirjastot.fi/web/arena/lukudiplomi-varhaiskasvatus>

Lukukeskus. 2017. 10 faktaa lukemisesta 2017. [Verkkosivu]. Helsinki. [Viitattu 23.5.2018]. Saatavana: <http://www.lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2017/>

Lukuklaani. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Lukuklaani lahjoittaa jokaiselle Suomen ala- ja yhtenäiskoululle 50 kirjan paketin. Helsinki. [Viitattu 18.4.2018]. Saatavana: <http://lukuklaani.fi/fi/etusivu/#>

Lukukoira Mimmi kirjastolla. 9.4.2018. Sievin kunnankirjasto. [Verkkosivu]. Sievi. [Viitattu 23.10.2018]. Saatavana: <https://www.sievi.fi/tapahtuma/lukukoira-mimmi-kirjastolla/>

Lukukoira Sylvi. Ei päiväystä. Kuono Kirjassa. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.5.2018]. Saatavana: <http://kuonokirjassa.blogspot.fi/>

Lukukuu-kampanja innostaa alakoululaiset lukemaan. Ei päiväystä. Punainen Risti. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.5.2018]. Saatavana: <https://www.punainen-risti.fi/lukukuu>

Majuri-Jantunen, H. 13.9.2018. Lukemalla lentoon -lukudiplomin luomisprosessi. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Essi Salo. [Viitattu 13.9.2018].

Mäkelä, M-L. 2015. Kirjavinkkari-kirja. Helsinki. Avain.

Salokanta, S. 13.2.2018. Nuorten lukutaito heikkenee ja sanavarasto kapenee – rappeutuminen näkyy kaikissa oppiaineissa. [Verkkoartikkeli]. Länsi-Suomi. [Viitattu 20.11.2018]. Saatavana: <https://ls24.fi/uutiset/nuorten-lukutaito-heikkenee-ja-sanavarasto-kapenee-rappeutuminen-nakyy-kaikissa-oppiaineissa>

Soininen, I. 4.7.2018. 45 kirjaa pojille. [Verkkosivu]. Helmet. [Viitattu 24.10.2018]. Saatavana: http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/45_kirjaa_pojille%2847539%29

Tuisku, S. 2015. Kerhosta lukukipinä – Opas lukemisessa tukea tarvitsevien lasten lukemaan innostamiseen. Oy Fram Ab. Vaasa.

Vertaisvinkkaus – Isomman oppilaan esimerkki innostaa. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Lukuinto-ideapankki. [Viitattu 4.11.2018]. Saatavana: http://www.lukuinto.fi/media/mallisto/kirjallisuus_ja_lukeminen/kirjavinkkaus/vertaisvinkkaus.pdf

Vorderman, C. 2017. Opiskelutaidot. Readme.fi. Helsinki.

LIITTEET

Liite 1. Kyselytutkimus Keski-kirjastojen Lukemalla Lentoon -lukudiplomista

Kyselytutkimus Keski-kirjastojen Lukemalla Lentoon -lukudiplomista

1. Mitä mieltä olette alakouluikäisten lasten lukutaidosta verrattuna aikaisempaan?

Ei muutosta

Heikentynyt

Parantunut

Monipuolistunut

Other:

2. Luetaanko luokassanne säännöllisesti pulpettikirjoja?

Ei

Kyllä

3. Mitä muita lukutaitoa ja lukemisharrastusta edistäviä menetelmiä käytätte opetuksessa?

4. Onko Lukemalla Lentoon -lukudiplomi teille tuttu?

Mikäli vastasitte kysymykseen "Ei", siirtykää kysymyksen 6 jälkeen kysymykseen 12.

Ei

Kyllä

5. Suoritetaanko luokassasi Lukemalla Lentoon -lukudiplomia?

Mikäli vastasitte kysymykseen "Ei", siirtykää kysymyksen 6 jälkeen kysymykseen 12.

6. Suoritetaanko luokassasi jotain toista lukudiplomia Lukemalla Lentoon

-lukudiplomin sijaan? Jos kyllä, miksi?

7. Lapset löytävät Lukemalla Lentoon -lukudiplomin kirjastoilta

helposti omaa lukutaitoaan vastaavaa luettavaa.

1 Täysin eri mieltä

2

3

4

5 Täysin samaa mieltä

8. Lapset löytävät Lukemalla Lentoon -lukudiplomin kirjastoilta

helposti omaa mielenkiintoaan vastaavaa luettavaa.

1 Täysin eri mieltä

2

3

4

5 Täysin samaa mieltä

9. Lukemalla Lentoon -lukudiplomilla on ollut positiivinen vaikutus

lasten lukutottumuksiin.

1 Täysin eri mieltä

2

3

4

5 Täysin samaa mieltä

Täysin samaa mieltä

10. Lukemalla Lentoon -lukudiplomilla on ollut positiivinen vaikutus lasten asenteisiin kirjastoa kohtaan.

1 Täysin eri mieltä

2

3

4

5 Täysin samaa mieltä

11. Miten Lukemalla Lentoon -lukudiplomin vaikutukset lasten asenteisiin näkyvät?

12. Miten Lukemalla Lentoon -lukudiplomia voisi mielestänne kehittää?

13. Mitä mieltä olette kirjaston ja koulujen välisestä yhteistyöstä yleisesti?

14. Tulisiko kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä mielestänne jotenkin lisätä?

15. Voisivatko kirjastot mielestänne edistää jotenkin muuten lasten lukemaan innostamista?

16. Mitä luokka-astetta opetatte?

Lämmin kiitos vastauksistanne!